

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk.

227. koosolek.

4. märtsil 1932.

Sisu:

1. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni puhul.
2. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — redaktsioon.
3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — redaktsioon.
4. Palgaraamatute järgi teenistustasu sündtäitekorras sissenõudmise seadus — I lugemisel.
5. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
6. Eraõppeasutuste seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
7. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
8. Valla- ja maakonna-omavalitsuste sisetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse § 9 muutmise seadus — II lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni puhul.

L. Johnson: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praegune valitsus tugeneb koalitsioonile, mis koosneb kahest suuremast rühmast, see on põllumeeste kogude ja koonduse rühmast ja rahvuslikust keskerakonnast. See koalitsioon peab loomulikult tagama valitsusele selle deklaratsiooni teostamise. Kuid eelmisel Riigikogu koosolekul tulid juba selle deklaratsiooni väieluste juures ilmsiks suured ja sügavad vastolud koalitsiooni enese ridades. Meie teame ju, missuguseid keerdkäikusi käidi selle koalitsiooni loomisel, kuidas Riigivanema kohale pidi tulema keegi teine, kes aga tulemata jäi, ja tuli siis lõpuks see teine, kes tulema ei pidanud. Ja vististi ühenduses sellega on need vastolud, mis deklaratsiooni juures ilmsiks on tulnud. Meie oleme kuulnud koalitsiooni ridades juba põ-

hiküsimustes mitmesuguseid seisukohti. Deklaratsioonis kõneldakse sellest, et kroonikurssi tuleb hoida kõigi abinõudega. Samal ajal aga juba, kus deklaratsioon on kätte antud Riigikogu liikmetele, on välja kuulutatud, samal ajal käivad koalitsiooni liikmed külasid, linnasid mööda ja kutsuvad kõigi abinõudega meeoleolu tekitada kroonikursi kukutamiseks. Ja need ei ole reamehed, vaid nende keskel meie leiame päris juhtivaid jõudusid ja muu seas ka neid koalitsiooni kuuluvaid Riigikogu liikmeid, kes Riigikogus kõrgetel kohtadel on, ja kes juba seepärast peaksid selles kroonikursi kukutamise küsimuses natuke tagasihoidlikumad olema ja neid traditsioone, mis valitsusel koalitsiooni peale tugenedeks on, ka austama. Mis on väärt siis üks valitsuse deklaratsioon, kui on käimas mingi kihutusetöö ja tullakse ning öeldakse isegi Riigikogus, vaadake, meie deklareerime siin, et meie ei ole valitsuse deklaratsiooniga päri. On see siis mingi koalitsioon? Ja kas tuleb siis rahvalt nõuda usku, et valitsus seda töökava, seda deklaratsiooni teostab. Milleks siis on deklaratsioon üldse esitatud, kas ainult meie pärast, kas ainult vormi täitmiseks, või ainult väliseks kattedeks sellele tegevusele, mis deklaratsiooni taga toimetatakse, mis on ühenduses kroonikursi kukutamise, mida nõutud mitmelt poolt?

Härra Laarman kõneles sellest otsekoheselt kõnetoolilt, et kroonikurssi kõigi abinõudega hoida ei tule, ja et põllumeeste huvides tarbekorral tuleks teha muudatusi. Härra Lorenz deklareerib avalikult omakeeli, et kroon tuleb puua. Samuti härra Laur ütleb, et kroon tuleb langetada. Kui niisuguseid seletusi ilmsiks tuleb, siis tuleb kahelda, mis teha tuleb.

Peale selle võtame pankade küsimuse. Rahaasjanduse komisjonis ja Riigikogus eelmisel koosolekul on korduvalt tormi joostud Krediidipanga peale, sellepärast, et riik omalajal andis Krediidipangale riigipanga, Pikalaenu panga, tagatise. See oli selleks, et kindlustada meie riigi rahandust ja ära hoida soovimata nähtusi.

Leitakse, et kui otsekoheste abinõudega kroonikurssi kukutada ei saa, siis katsume seda teha kaudselt. Kas ei ole see kroonikursi kukutamine, kui hakatakse ük-

sikuid pankasid kahtlustama, ja hakatakse nõudma, et võetagu ära riigipanga tagatised? Kui seda teostama hakatakse, siis on selge, et meie kroonikurs on langenud. Ja sellepärast tuleb valitsust hoiatada, et ta niisuguseid hääli kuuldavaks ei võta, kes nõuavad segadust meie rahaturul, ja valitsus peab ütleva, kui niisugune arvamine on ilmsiks tulnud, mis tema lõpuks tahab teha. Üks on kindel, kui hakatakse pankadega nii talitama, nagu kuulnud oleme, siis selle tulemus oleks pankade krahh. Kuhu see peatuma jääb ja missuguseid segadusi see meie rahaturule toob, seda ei saa meie kõige parema tahtmisega ette öelda, seda ei näe ette ka need, kes sellest alatasa kõnelevad. Meie rahandus on hell asi, ja selle vastu kihutusetööd teha ei saa. (V a h e l h ü ü e.) Teisi panku? Aga mille jääb niisugune, nagu ei oleks see küllalt otstarbekohane, kui on kindlustused antud riigipanga poolt üksikutele krediidasutustele. Kui seda tehtud on, siis on kahtlemata sellel omad väga kaaluvad põhjused olnud ja seda ei ole tehtud kergel käel.

Siis edasi teiste küsimuste kohta, mis siin puudutati. Siin alatasa kestab see demagoogia tegemine palkade vähendamisega. Vastisti härra Penno oli see, kes selle seisukoha esile tõi, et siiski tuleks läbi viia... (V a h e l h ü ü e.) Teie seisukoht ei läinud läbi? Aga Teie värskendate ju oma seisukohta alatasa, igal miitingul ja kongressil, missugused praegu üksteise saba on ja mille kavadesse on võetud siis ka palkade vähendamine. Ma arvan, et selle palkade vähendamisega ei tarvitseks riigiteenijail töömeeleolu alatasa rikkuda. Kui seda teha tahetakse, selleks on käed vabad, aga et see otstarbekohane ja tarvilik oleks ka maa huvides, kelle nimel kõneldakse, seda ei ole põhjendada saadud ja ei suudeta ka põhjendada. Kahtlemata palkade vähendamise aktsioonil on majanduseelu peale halvav mõju. Siis edasi kõneldakse mitmekohapidamisest, suured ankeedid pannakse toime, tuuakse nende inimeste nimed ajalehtedes, kes on ühel ehk teisel kohal riigiteenistuses ehk mõnel teisel alal. Kui näiteks naine on hambaarst, see tuuakse ajalehehäbiposti, naine pangu kabinetti kinni ja hakaku lapsi soetama, nagu härra Fuks komisjonis ütles. Kuipalju härra Fuks ise sellest kinni peab, see mind ei huvita. Seda nii käsitada ei saa. Kõige selle juures on kõige iseäralikum see, et teie ridades on inimesi, kellel on 4—5 kohta ja kelle abikaasadel on ka küllalt suured sissetulekud. Missugune kõlbline õi-

gus on teisi selle eest alatasa risti puua? Kõigepealt puhastage oma read ära ja siis kõnelege alles teistest. (V a h e l h ü ü e.) Jah, Teie, härra Loosalu, teete vahelhüüdeid, aga Teie peaksite ka oma sissetulekut, mitte ainult komisjonis, vaid ka ajakirjanduses — „Uudislehes“ käsitama. Otsustage see mitmekohapidamise küsimus ära, valitsus öelgu, kas ta tahab seda või ei. Seda saab määruse korras teha ja korraldada. Selleks ei ole tarvis inimesi hoida ärevuses, et oleks võimalik maal näidata, et meie oleme mitmekohapidamise vastu, aga tegelikult jäetakse tegemata. Valitsusel on selleks võim olemas, on selleks abinõud olemas, siis korraldagu seda mitmekohapidamist riigiteenistuses.

Edasi kõneles härra Laarman maahinast, et põllumees saab maa eest võrdlemisi väikest hinda, aga ma arvan, et meie põllumajanduse huvides ei ole see, kui maahind kõrge on. Sellest seisukohast välja minnes on ka asundusetalude hind võrdlemisi madal määratud. Maahinna määramisel põllumajanduses tuleb arvestada hinnaga, mis põllumajapidamistele vastuvõetav. Meie ei tohi hakata koormama talumajapidamisi suurte ostuhindadega. Aga nende üksikute heaks, kes talu ei suuda pidada, sellest küllalt hinda ei saa, ei tule maahinda tõsta. Ma puudutan seda selleks, et näidata, kuidas siin ära vaheatakse põllumajanduse ja üksikute inimeste huvid, ja üksikute raskustesse sattunud isikute huvidega arvestades tahetakse põllumajandust koormama hakata ja otsitakse selleks üksikute inimeste seisukohalt abinõusid.

Siis edasi võiks veel tähendada mõnede nähete peale, mis on meie õigusliku korra alal ilmsiks tulnud. Igasugused koosolekud ja koosviibimised on lubatud, aga ära keelatakse töötute koosolekud. Missuguse õigusega? Minu arvates on see vastolus meie Põhiseadusega. Meil on koosolekute pidamise vabadus mitte ainult neil inimestel, kel tööd on, kes siia-sinna või ükskõik kuhu kuuluvad, vaid ka töötutel on õigus kokku tulla, oma seisukohti avaldada, resolutsioone vastu võtta, olgu need sihitud ühe või teise vastu. Kui seal midagi seadusevastast on, siis selleks on ka kord ette nähtud. (V a h e l h ü ü e.) Endine valitsus? Kes seal siseministriks oli? (V a h e l h ü ü e.) See ei ole tähtis, kes seda tegi, harilikult seda teeb kohapealne ülemus, ja selleks on kõrgem ametnik, kelle juhtnööri järgi talitatakse. Kes seda tegi, kas eelmine või selle eel käinud valitsus, see on

täiesti ükskõik. Et see kordub, et see praegu ka edasi kestab, sellepärast ma arvan, see küsimus tuleb ka revideerimisele võtta ja tuleb siiski Põhiseadust meil ka austada.

Need on üksikud märkused, mis ma etetoodud mõtete kohta vajalikuks pidasin teha.

T. Kalbus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on oma deklaratsioonis kindla sõnaga öelnud, et alus, millel saab korraldada meie majanduslikku elu, on kindel kroon, ja seda tahab valitsus ka hoida. See on praeguse koalitsiooni kindel kokkulepe, et meie kroonikurssi hoida tuleb kõigi abinõudega. Seda on meile kinnitanud meie praegune Riigivanem, sedasama on meile kinnitanud ka Majanduseminister. Igatahes koalitsioonis olevale tegelasele paistis see üllatusena, kui eelmisel koosolekul põllumeeste kogude Riigikogu rühma liige härra Laarman astus üles selle kindla seisukoha vastu, mida valitsus deklareerinud on, nimelt — meie krooni tuleb kõigi abinõudega hoida. Veel imelikum oli see sellepärast, et härra Riigivanema nõudmistest koalitsiooni loomisel oli, et neis küsimustes, mille üle kokku lepitakse, koalitsiooni liikmed valitsuse tegevuse suhtes loaalsed oleksid, hoidudes igasugusest propagandast selle vastu, mis valitsuse tegevust kokkulepitud alustes võiks halvata. Sellest seisukohast ei ole rkl. Laarman pidanud tarvilikuks kinni pidada, vaid on rääkinud kokkuleppe põhimõtte vastaselt ja öelnud, et krooni hoida ei tule. Ta katsus neid oma väiteid ka põhjendada. Krooni hoidmine olevat meie riigile ja eriti meie põllumajandusele hädaohtlik. Siis tõi ta ette ka need põhjused, mispärast see eriti meie põllumajandusele hädaohtlik olevat. (V a h e l h ü ü e.) Härra Laarman kõneles, et meie põllumajanduse pea sissetuleku allikaks on või, ja selle tõttu Inglise naela languse järele septembrikuul möödunud aastal on põllumees saanud väga palju kahju, ja et krooni katsutakse hoida põllumeeste kulul. Mingeid lähemaid andmeid härra Laarman selle kohta ette ei toonud, olgugi et sel korral ma kohalt vahele hüüdsin, et toogu ta andmed ja näidaku, et see tõepoolest nii on.

Härra Laarman läks sellest küsimusest kergesti üle. Ma katsusin vahepeal küsimust selgitada. Kui lasta kroonikurssi langeda, kuidas siis põllumehe sissetulekutega oleks? Inglise rahakurss langes septemb-

ris 30%. Võid oleme septembrist kuni jaanuari lõpuni välja vedanud Inglismaale 14.231 kvintaali. Härra Laarman rehkendas välja, et põllumees saab 600 senti iga 10 kg või pealt kahju, see on kahju iga kilo pealt 60 senti. 14.231 kvintaali teeb välja 1.423.100 kilogrammi; see korrutada 60 peale, siis saame kahju, mis põllumajandus Inglise naela langemise läbi saab, see on 85 miljonit senti — 5 kuu jooksul. (V a h e l h ü ü e.) Räägin ka sellest, kuid praegu kõnelen härra Laarman'i andmetel. Pea võiväljavedu on Saksamaale, ja sinna oleme sama aja jooksul ligi 29.000 kvintaali välja vedanud. Aga teie teate, Saksamaal on seadus maksuma pandud, et nendelt maadelt, kus rahakurss langenud on, nendelt võetakse 31 senti kilo pealt rohkem tolli kui nendelt, kus rahakurss püsib. Meie oleme nende maade hulgas, kus rahakurss langenud ei ole, ja sellepärast meie või pealt, mis Saksamaale läheb, rohkem ei võeta. Kui aga meie oma rahakursi langeda oleksime lasknud, siis oleks võetud 31 senti kilogrammilt rohkem. Saksamaale oleme välja vedanud võid kaks korda rohkem kui Inglismaale. (V a h e l h ü ü e.) Kui kroonikursi langeda oleksime lasknud, oleks kahju ulatunud 90 miljoni sendini, kuna Inglise naela languse tõttu oleme kahju saanud 85 miljonit senti, tähendab 5 miljonit senti oleksime rohkem kahju saanud, kui praeguse konjunktuuri juures. Need andmed näitavad seda, et ei või nii ühekülgselt otsustada: kukutame kroonikursi, ja siis on põllumajandus päästetud. Niiviisi ei või Riigikogu kõnetoolilt argumenteerida ja propagandat teha. Nüüd öeldakse, meie oleksime võinud Inglismaale rohkem välja vedada, oleks konjunktuur parem olnud. Ka headel aastatel on nii välja kujunenud, et meie $\frac{2}{3}$ oma või tootmisest veame Saksamaale, kuna $\frac{1}{3}$ läheb Inglismaale. 1930. a. vedasime võid välja 275.000 tonni, sellest $\frac{1}{3}$ Inglismaale, $\frac{2}{3}$ Saksamaale. Kui võieksporööridega kõneleme, miks see olukord nii on, siis saame vastuseks, et või vedu Saksamaale on lähem ja seetõttu odavam, millepärast saame Saksamaal paremat hinda. Ja sellepärast on aegadel, mil Inglise rahakurss hea oli, ikkagi $\frac{1}{3}$ võist läinud Inglismaale, $\frac{2}{3}$ Saksamaale. Kontrollisin ka „Estonia“ aruannet 1930. a. kohta, siis oli veel harilikul kõrgusel Inglise rahakurss, ja siis oli niisamuti $\frac{1}{3}$ meie võitootmisest läinud Inglismaale, $\frac{2}{3}$ Saksamaale. Üldine kokkuvõte, mis statistika büroo on teinud, on samasugune. Oletame, et 1932. a. meie

võiproduksioon ei lange ja see jääb sama- seks, mis oli 1931. a. Vaatame, missugune olukord siis oleks. 1931. a. oleme välja vedanud 144.000 kvintaali. Oletame, et Saksamaale läheb kaks osa meie võist ja Inglismaale üks osa. Missugune vahekord siis tekib? Kui kroonikursi langetame härra Laarman'i retsepti järgi, siis tuleks Saksamaale võile 31 senti kilo pealt tolli juurde maksta, ja see läheks võiproduktseerijate arvele. (V a h e l h ü ü e.) Kes siis maksab? Või arvate, et „Estonia“ või teised võiväljasaatjad selle välja maksavad? (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, sel korral, kui $\frac{2}{3}$ võid Saksamaale läheb, ja kui 31 senti kilo pealt tolli rohkem maksame, siis teeks see põllumajandusele tänavu aasta välja 235 miljonit kahju. Kui $\frac{1}{3}$ võist saadame Inglismaale, ja Inglise naela kursi languse tõttu saab põllumees või põllumajandus kahju 228 miljonit senti, on see siiski $7\frac{1}{2}$ miljonit vähem, kui sel korral, kui kroonikursi langeda laseme. Vaadake, siin on nüüd härra Laarman'i argument, et põllumees võidab tublisti, kui kroonikursi langeda laseme! Ma ütleksin: ei saa niisuguse argumentiga Riigikogu ette tulla, et kroonikursi on vaja tingimata langetada põllumajanduse kasude pärast. Üleilmilise majanduskriisi juures on kroonikursi langetamisel kaks külge. Ega meie ei saa kõike oma võid Inglise turule ära mahutada. Teistel maadel on omad korraldused, mis kroonikursi langemise puhul meie peal palju raskemini lasuvad. Meie ei saa võiväljaveo suhtes ainult Inglismaa peale toetuda. Meie võieksporöörid ei ole osanud Inglise turgu vallutada, vaid suur hulk võid läheb Tallinna sadamakai peal vaheltkauplejate kätte, ja need juba teavad, kuhu võid saata, kas Saksamaale või Inglismaale, kus see neile kasulikum on. Keegi Inglismaal meie võid ei tunne. Meie asjatundjad, kes Inglismaal käinud, ütlevad, et Inglismaa firmad ostavad küll meie võid, aga segavad selle ära, panevad oma kaubamärgid peale, ja siis selle nime all läheb see või müügile. Ma lugesin „Kajast“ neid resolutsioone, mis põllumeeste viimane kongress vastu võttis, ja muude hulgas on seal üks niisugune resolutsioon, et põllumajandust tuleb soodustada, ja kui meie sisemaa ressursid seda ei luba, siis tuleb välismaalt laenu teha, et kriisiajal põllumajandust välismaa laenude abil kitsikusest välja aidata. Nüüd tahaksin küsida, kas meie oleme nii naiivid, või on välismaa rahamehed nii naiivid, et kui meie oma kroonikursi kukutame, siis välismaa rahamehed kahe käega

meile vastu tulevad ja laenu annavad. Mina arvan, et vististi igaüks, kes vähegi mõelda tahab ja seda rahailma psühholoogiat tunneb, teab, et meil ainult siis võimalik on teatud summased välismaalt saada, kui meie oma sisemaa rahaasjandus korras on. Kui meie aga oma sisemaa rahaasjandusel jalad alt ära lööme, siis ei ole meil mingit võimalust raha saada. Kord oli meie vabariigi algpäevil ajajärk, kus meie pidime oma rahaasjandust ümber korraldama, välisvõlga tegema, et kroonile alust saada. Kas arvate, kui meie nüüd jälle krooni langeda laseme, et meil võimalus on välismaalt veel mingit laenu saada? Ja kes siis lõppude-lõpuks selle võla maksab? Seda peab kogu meie rahvas maksma. Seda ei maksa ainult põllumehed. Sellepärast peame ettevaatlikud olema, mida teeme ja mida siin Riigikogus räägime. Mina ei arva, et põllumeeste kogude rühm neid Laarman'i seisukohti pooldab, sest ta on koalitsioonis ja rühma ametlik esindaja, kes üles astus, ei ole seda kõnelenud.

Härra Laarman ütleb, et ta kõneleb oma valijate nimel. Peab küsima, kes on need valijad, kes on volitanud härra Laarman'i kõnelema nende nimel? Meie teame, et iga Riigikogu liikme taga peab seisma 5.000 valijat. Ma aga kahtlen, kas need 5.000 valijat, kes on valinud härra Laarman'i, soovivad, et kroonikurss langeks. Meie teame, et härra Laarman on Pärnumaalt valitud, et nimekirjas ei olnud härra Laarman esimesel kohal, vaid härra Päts. Kui härra Pätsi seal ei oleks olnud, siis ei oleks ka härra Laarman'i siin Riigikogus. Arvan, et hääletajatest andsid 90% hääli härra Pätsile, kui lugupeetud ja tuntud tegelasele, ja võib-olla 10% häältest jäi härra Laarman'ile. See 10% teeb välja mitte rohkem kui 500 inimest. Nii siis Pärnumaal leidub ainult 500 meest, kes pooldavad kroonikursi langemist, ja nende hulgas on ka härra Laarman, kes kroonikursi langemist propageerib.

M. L a a r m a n: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean mõnda asjaolu õiendama, mis mu eelmisest ettekandest natukene enam-vähem viltu on aetud.

Kõigepealt õiendan härra Johanson'i väidet, kes tahtis näidata, et ma oma tähendusega ühele väärnähtusele ühes pangas tahaksin pangal jalad alt ära lüüa. Ei, ma arvan, et pankade asjus peab väga korrektne olema, ja kui nüüd riigipank on mõnele pangale usaldust avaldanud, siis peab see pank seda usaldust väga kainelt

tarvitama. Aga kui see pank nii toimib, nagu eile seletasin, siis on see hukkamõistmise väärt. Mul on ühelt ühispanga tegelelalt kiri, milles kaevatakse, et Krediidipanga osakond ebaausat võistlust peab ühispannaga, laotades viimase kohta laiali mitmesuguseid kahtlustusi ja vähendades sellega usaldust ühispannaga vastu. Osakond kutsub, et tulge meile üle, see on kindel pank. Siis on veel öeldud üksikutele piimaühingutele — kuulutage avalikult, et ühispank on maksujõuetu, siis anname teile krediiti. — Kas see on korrektne võtte? Riigikogu kohus on sellele tähelepanu juhtida, ja seda olin ma teha tahtnud. Ma arvan, et Riigikogu liige, nii nagu härra Johanson on tähendanud, on kõigepealt see hääl, kes peab kuuldavale tooma soovid ja mõtted, mis tema valijaringkondis esile tulevad.

Edasi tahaksin härra Johanson'i kõnes üht väikest asjaolu õiendada. Härra Johanson tähendas, et põllumajandusele väga kasulik on, kui talu- või üldse maahind odav on. Ma jätan selle puudutamata, kas see kasulik või mittekasulik, aga oma eelses kõnes tähendasin seda, kui talude hind madal on, ja ta on äärmiselt madal, endisest hinnast vast $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$, siis see tunnistab seda, et põllumajandus äärmiselt eba-produktiivne ja mittetasuv on. See peaks igale selge olema, et mida vähem tasuv üks tööstuseala on, seda vähem mahutatakse sinna kapitali.

Härra Kalbus'e kõne kohta tähendaksin üht. Kõigepealt on tema seletuses jällegi väikene viga sees. Härra Kalbus tahab seletada, et mullu Saksamaale oli viidud meie võist $\frac{2}{3}$ ja Inglismaale $\frac{1}{3}$. Kui meie vaatame arvusi, mul on täpsed arvud, siis näeme, et läinud aastal viidi võid Inglismaale 38,7% kõigest meie võitagavarast ja 48% võid viidi Saksamaale. See iga-tahes näitab seda, et $\frac{1}{3}$ ja $\frac{2}{3}$ õieti ei ole võetud. Kui härra Kalbus siin näidata tahtis, et Saksamaale või müük kangesti kasulik oli meile, sest meil on kõrge kursiga maa, ja kõrge kursiga maadel on teistsugune võitoll kui madala kursiga maadel, siis jällegi eksis härra Kalbus väikese asjakese, millele tema tähelepanu tahan juhtida. See võitoll, millele härra Kalbus rajas oma arvutluse, pandi maksma 23. jaanuaril käesoleval aastal, ja seda võib lugeda „Agronoomias“ nr. 2, tänavusest aastast, lehekülj nr. 70. Sellepärast lonkab härra Kalbus'e arvestus väga, kui tema arvates on kõrge toll maksmas juba septembrist saadik. Mu härrad, kui niisuguste

argumentidega, tõendustega ja andmetega ette tullakse, siis peaks küll ettevaatlik olema. Ma austan väga härra Kalbus't ja tean, et ta vannutatud advokaat on, aga ka härrad vannutatud advokaadid peaksid andmetega ettevaatlikumalt ümber käima. Iseäranis, kui andmed siia jäävad must valgele, ja kui härra Kalbus tuleb minu andmeid parandama. Inglise naela kurss langes septembrikuul, seepärast arvan, et härra Kalbus, kes selle peale oma kõne põhjendas, et meie oleme sellest saadik, kui Inglise nael langes, otsekohe Saksamaale saanud kõrge hinnaga võid saata, seepärast, et seal iseäraline soodustus on maale, kus kõrgem kurss on, see ei vasta mitte tõele.

Edasi vaidleksin ma kangesti selle vastu, kui härra Kalbus mulle suhu paneb sõnu, mida ma öelnud ei ole. Kui ta vae-vaks võtaks stenogrammidest järele vaadata, siis ta näeks, et ma pole öelnud, nagu oleks riigile ja põllumajandusele hädaohtlik, kui krooni hoitakse. Ma ütlesin, et kui krooni kõigi abinõudega hoitakse. Seda ütlesin ma oma kõne algusel, ja kui see sünnib ühe rahvaklassi, põllumajanduse, kulu ja kirjaga, seda ma rõhutasin. Nii-kaua, kui mulle teist ei ole näidatud, ei saa ma mitte teist öelda.

Ma juhiksin härra Kalbus'e tähelepanu ühele asjale. Ma sain aru, nagu tahaks ta öelda, et Saksamaa on võihinna määraja. Minu arvates on lugu teine. Kui meie võiekspordile pilgu heidame, siis võime leida, et Inglismaa kõige suurem võiiportöör on. Nii on läbisegamini, mul on andmed 1927. a. alates, Inglismaa on mineval aastal, oli ja on varem ka alati nii olnud, umbes 65% kõigist maailma võisaadustest ära tarvitanud. Saksamaa on 20—25% ära tarvitanud. See tähendab seda, et Inglismaa on võiturul see, kes võihinna määrab. Kui meie ütleme, et ühele või teisele maale on meie võid välja veetud, siis peame meie teadma, kuipalju Belgia, Tshehoslovakkia ja Saksamaa meie võist võtab, nad võitavad sellest väikese jao, aga Inglismaa on ikkagi võihinna määrajaks olnud. Selles mõttes, kui härra Kalbus ütleb, et ma olen täiesti võhik võikaubanduse alal — muidugi olen sel alal võhik, seda oleme meie mõlemad, sest meie ei ole võid eksperteerinud, — aga ma olen nende andmetega tutvunenud, enam-vähem uued andmed mul on, ja sellepärast ma paluksin, kui härra Kalbus tahab mulle näpunäiteid tuua, siis paluksin, et ta võtaks enne need

andmed põhjalikule käsitlemisele, siis jõuab ta hoopis teisele seisukohale.

T. Kalbus (fakt. märk.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma ütlesin päris selgesti ja kandsin ette andmed septembrikuust m. a. kuni jaanuarikuu lõpuni, kuhu meie võid olime välja vedanud. Ma võtsin andmed sellest ajast, millal Inglise nael langema hakkas. Need andmed leiduvad „Põllumajandusturus“, mis igale Riigikogu liikmele kättesaadavad on. Nende andmete järele olime Saksamaale välja vedanud septembrist kuni jaanuari lõpuni 28.999 kvintaali ja Inglismaale — 14.231 kvintaali. Siit näeme, et Saksamaale olime viinud kaks osa ja Inglismaale ühe osa. Nüüd ma tähendaksin sellele, et niisugune vahekord ei ole meil tekkinud mitte ainult viimastel kuudel, vaid see on ka endisel heal ajal nii olnud. 1930. a. meie võieksport oli 140.659 kvintaali, ja sellest viisime Saksamaale 90.845 kvintaali ja Inglismaale 46.775 kvintaali, see on $\frac{1}{3}$ osa. Nendest andmetest välja minnes teingi oma kalkulatsiooni. Olen täpselt õiged andmed ette toonud.

A. Jõeäär: Väga lugupeetud rahvaasadikud! Igal asjal on kaks külge, ja niisama, kui Eesti kroonil on kaks külge, nii on ka tema langetamisel... (Vahelhüüe.) Härra Laarman'il on nähtavasti kusaagi! niisugune rõngas, millel ei ole kaht külge! Kuid Eesti krooni langetamisel on kaks külge. Ja kui krooni langetamisest keegi loodab kasu saada, ning oletame, et temal õigus on ja ta tõesti kasu saab, siis peab olema ka keegi teine, kes selle all kannatab, — see peaks olema härra Laarman'ilegi selge. Sellepärast siis vaatame, kes kannataks kroonikursi languse all. Kahtlemata on neid, kes kannatavad. Kõige esimeses järjekorras ja kõige rohkem kannatab Eesti riik, kui fiskus, kannatab niihästi riigikassa kui ka riiklikud pangad. Meie majanduslik olukord on välja kujunenud nii, et kõige suurem võlausaldaja Eesti riigis on Eesti riik ise. Ta on kõige rohkem raha välja laenanud, ja kui rahalaenaja kannatab ta esimeses järjekorras. Võtke summad, mis on välja laenanud maapank, võtke summad, mis on välja laenanud Pikalaenu pank, need summad, mis välja laenanud Eesti Pank, kui võtame kõik need kolm panka kokku, vaatame, kui palju miljardeid siis saame! (Vahelhüüe.) Härra Laur tuleb ja teeb selgeks, kas minu kalkulatsioon on õige või mitte.

Kui võtta need summad, mis on riiklikud pangad välja laenanud, ja arvata, et läheks korda oma soove teostada neil ringkondadel, kes leiavad, et kroonikurssi on tarvis alla viia 30% võrra, sama palju, kui langenud inglise naelgi, siis selgub, palju riik otsekohe selle läbi kahju saab. Näeme, et juba siin oleks tegemist miljarditega. Ja teie teate, et need miljardid ei tule mujalt kui kodanikkude taskutest. (Vahelhüüe.) Jah just, ka põllumehe taskust, osalt nende taskust, kes loodavad selle läbi kasu saada, ja osalt ka nende taskust, kes ei ole mõistnud võlgasid teha, kuid kahju peavad kannatama kõik ühevõrra teiste riigikodanikkudega. Nii et siin ei ole kahtlust, et kõik Eesti kodanikud selle läbi kannatavad. See summa ulatub miljarditesse.

Teiseks kannatavad hoiusummade omanikud. Hoiusummasid on pankades 7 miljardit. Kes on need sinna viinud? — Arvan, et ma ei eksi, kui ütlen, et suurema osa on sinna viinud põllupidajad. Need 7 miljardit, kui kroonikurss 30% alla viia, kannataksid 2,1 miljardi võrra. See peaks ka selge olema.

Kui võtame liikveloleva raha umbes 3 miljardit, siis — kelle käes see on? Üks osa sellest on töölise taskus leiva muresemiseks, üks osa põllumehe taskus. (Vahelhüüe.) Samuti kannataksid ka need, kelle käes on liikvelolev raha, kroonikursi allaviimise läbi. (Vahelhüüe.)

Põllumajanduse kriisi tagajärjel on jõutud niikaugele, et isegi kodanised ajalehed kirjutavad, et maal maksetakse sulasele endise 25 krooni asemel 5 krooni kuus. (Vahelhüüe.) Võtke „Vaba Maa“, sealt leiate. Ametlik statistika igatahes näitab, et 1931. aastal langesid põllutöölise palgad üle 25%, mis on sama palju, kui Inglise naela langus. Tähendab sellest küljest on põllupidajad juba oma kahjud tasa teinud. (Vahelhüüe.) Palkade alandamisega. Nüüd tahetakse, kui läheks korda läbi viia kroonikursi allaviimine, selle läbi veelgi palkasid vähendada. Nii kannataksid selle läbi kõik palgasaajad, selles ei ole kahtlust. (Vahelhüüe.) Võite direktoritel palka vähendada, teie olete valitsuses, võtke maha niipalju kui soovite. (Vahelhüüe.) Siis ärge nurisege, kui ei saa. (Vahelhüüe.) Need on siis kahjusaajad. Kõigepealt riik, kõik riigikodanikud, siis hoiusummade omanikud ja liikvel oleva raha omanikud, lõpuks palgasaajad.

Nüüd, kes võiks võita? Öeldakse, et põllumehed, kes oma põllusaadusi eksport-

teerivad välismaale, võiksid võita, kuid ka ainult siis, kui Inglismaale veaksid. Kui Saksamaale veetakse, siis ei ole nendel sellest ei sooja ega külma. Kasu võiks olla ainult madala valuutaga maadesse eksporteerimisel. Siin toodi andmed ette, kui palju võid välja veetakse Inglismaale, kui palju Saksamaale. Mina ei ole neid andmeid kontrollinud, kuid pean kõigepealt ütleva, et ka siis, kui härra Laarman'il õigus peaks olema ekspordi suhtes, ega kõik meie põllumehed oma põllusaadusi välismaale ei vea, seda teeb ainult osa, ja see osa põllumehi tahab nüüd teiste kulul omale suuremat sissetulekut muretseda. Kahtlen, kas neid enam on. Kuna seegi väga problemaatiline on, kui suurt kasu annaks ekspordile kroonikursi langetamine, sest kahju, mida annaks Inglismaale vedu, teiselt poolt teeb Saksamaa tasa; igatahes väga küsitav on see, kas üldiselt kokku võttes meie põllumajandus võidaks krooniväärtuse allaviimisest. See raha, mida meie eksportöörid-põllumehed saavad, ei jääks nende taskutesse seisma, ja kui nad need odavad margad peavad välja andma endale tarvilikkude ainete ostmiseks, tööstusesaaduste ostmiseks, mille hinnad kahtlemata tõusevad, siis peavad nemad neid odavamaid markasid palju rohkem välja andma kui seni. Need põllumehed, kes võlgades on oma majapidamisi niiviisi juhtinud, et on pidanud laenu tegema selleks, et oma väljaminekuid tasuda, kuid ennem seda on nemad kõigepealt kõik oma sissetulekud ära tarvitanud. Minu arvates peaks see neilegi kahjulik olema, kui nad seda kätte saaksid, mis nad praegu tahavad. Ainukesed võitjad oleksid need, kellel on praegu võlgasid. Meil on umbes 10 miljardit võlgu põllumajandusel, ja on selge, et selle 10-miljardilise võlakoorma kandjad saaksid kahtlemata 30% odavamini oma võlgu tasuda, kui rahaväärtus selle võrra langeks. Aga ega meie ei või erisikute taskuhuvisid panna esimesele kohale, vaid esimesel kohal peavad seisma ikkagi riigi- ja rahvamajanduse huvid. See on täiesti lubamata, et üksikute isikute taskuhuvides tehakse Riigikogu kõnetoolil kihutusetööd krooniväärtuse langetamiseks.

J. Masing: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Viimaste kuude suuremaks sündmuseks rahvamajanduse elus tuleb kahtlemata pidada Inglise naelsterlingi kullaaluselt langemist, mis muu seas riivas ka meie rahandust, sest suurem osa meie rahakat-

test tugenes Inglise naelale. Kuid Inglise naela langemine kullaaluselt tuli olude sunnil, see muutus paratamatuks kõigi vastuabinõude peale vaatamata, kuna seda ükski inglane ei tahtnud ega soovinud. Meie kroonil seni ei ole mingit põhjust olnud kullaaluselt loobumiseks, kuna tema kattevara on küllaldane ja arvatavasti tarvitusele võetud abinõud suudavad ära hoida kroonikursi langemise. Sellele vaatamata leidub meil inimesi, kes Riigikogu kõnetoolilt, koosolekutel ja miitingutel propageerivad meie krooni langust. Ja seda selles mõttes, et kui meie kroon kord hakkab libisema, siis ta enam peatuma ei jää, ja sellele paratamata järgneb inflatsioon. See nähtavasti on kõigi kroonilangetajate lõppsiht. Unustatakse ära, et majanduseelu on mõeldav ainult kindlate mõõtude ja kindlate normide juures. (V a h e l h ü ü e.) Raha on teatud mõttes mõõt. Ta on niihästi objekti väärtuse kui ka tööväärtuse mõõt, kuigi see väärtus ja mõõt ei tarvitse olla nii absoluutselt muutmata, kui teised mõõdud, kuid ta peab siiski tugenema kindlale alusele, sest ka selle mõõdu kõikumine paiskaks segi meie majanduseelu, kutsuks esile segadusi, õnestaks majanduseelu alused ja kõigutaks palga vahekorrad tööandja ja töövõtja vahel.

Siit on toonitatud, et olevat meie majanduseelu raskustest väljaviimiseks ainult kaks abinõu. Üks olevat rahakursi kukutamine, ja kui see mitte vastuvõetav ei oleks, siis elustandardi või elumaksumuse allaviimine. Kolmandat päästerõngast enam ei olevat, ja seepärast tulevat kõik tähelepanu pöörata emb-kumb, kas rahakursi kukutamisele või elustandardi allaviimisele. (V a h e l h ü ü e.) On päris selge, kui meie ka devalveeriksime oma krooni kulla alusel, see ei tooks püsivat parandust meie väikestes oludes. Elu normeeruks õige kiire korras langenud kroonile, kõikide sisseveokaupade hinnad paratamata tõuseksid, samuti ka tööpalgad, kuigi viimased ehk natukene aeglasemalt. Kuid ei saa oletada ja loota, et meie juures devalveeritud kroon saaks püsima jääda kindlale alusele. Meie rahvas on raha suhtes tehtud äärmiselt õrnaks, ta on võrdlemisi lühikese aja jooksul läbi elanud tsaari paberraha väärtuse kaotamise, samuti okupatsiooni raha väärtuse kaotamise ja ka inflatsiooni ajajärgu Eesti raha suhtes. Ja igasugune rahakursi langus kutsuks meie rahva juures esile paanika, tormijooksu pankadele, pankade krahhi, kui ei taheta hoisummade omanikke rahuldada odava rahaga, ja nii satuksime inflat-

siooni teele. Inflatsioonist oleks aga kasu, nagu mitmel korral toonitatud, ainult neile, kel on võlad, kuna kõik teised, riigipangad, erapangad, erainimesed ja hoisusummade omanikud, kelle arv on umbes kaks korda nii suur, kui laenajate arv pankades, kõik need kaotaksid. Peale selle mõjuks inflatsioon psühholoogiliselt halvasti rahva peale. Ta võtaks rahvalt igasuguse töötahte ja riisuks temalt kokkuhoiu mõtte. Miks siis teha tööd, näha vaeva ja koguda raha, kui homseks võib see muutuda väärtuseta paberilipakaks. See sünnitaks inimestes ühepäeva inimese meeleolu. Ei oleks tahet ja mõtet koguda raha mustade päevade jaoks ja viia seda panka.

Kui inflatsioon oleks andnud seda, mis aitaks päästa rahvamajandust, siis oleks see lihtne abinõu, tarvitseks ainult rahapressi abil valmistada paberraha. Inflatsioon ei anna aga häid tagajärgi.

Suurte raskustega suudeti kindlustada Rahvasteliidu kaasabil meie rahakurssi, ja kui ta langeks, siis vaevalt võib loota, et see teistkorda korda läheks, arvesse võttes, missugune väärtus on meie välislaenupaperitel.

Teine tee majanduslikkudest raskustest ülesaamiseks olevat elustandardi allaviimine, see tähendab elu odavamaks tegemine seaduseandlikul teel. See kõlab kõik väga problemaatiliselt. Kui oleks võimalik elu odavamaks või odavaks teha seadustega, siis arvan mina, et ükski riik ega rahvas ei jätaks seda abinõu kasutamata. Võidakse küll karmide ja dragooniliste seadustega ajutist kergendust teha sellega, kui riik segab eramajandusesse. Kuid see tasub ennast pikapeale kätte ja sellel võivad halvada tagajärjed olla. Meie elustandard on niikuinii langemas ja mõned harud liigagi langemas, nagu see on meie põllumajanduse alal, kus põllusaaduste hinnad kaks-kolm korda odavamad, kui mõni aasta tagasi. Kuid seda mitte sellepärast, nagu põllumeeste ridadest toonitatakse, et raha on liiga kalliks muutunud, vaid selle põhjuseks on see, et pakkumine on suur, liiga suur. Ilmaturul on hinnad langenud, sellepärast on põllusaaduste hinnad odavad, aga mitte sellepärast, et raha oleks liiga kallis. Nominaalarvudega võidakse suuremat numbrit kätte saada, aga või- ja peekoninaela relatiivne väärtus jääks samaks. Ei saa võtta raha aluseks mingit põllusaadust, olgu peekon või või, nende hinnad on kõikuvad, see alus peab jääma kindlamaks, ei tohi olla nii kõikuv, kui sealt proponeeritakse.

K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Kui täna õhtul Riigikogu liikmete kõnesid kuulata, siis on tahtmata niisugune mulje, et lahtistest udest sisse murtakse. Keegi põllumeeste rühma tegelastest ei ole praegu ega varem öelnud siit Riigikogu kõnetoolilt, et meie kroonikurss saab langema, vaid on jutt olnud neist abinõudest, kuidas saaks rahaväärtust kindlana hoida, kuid sellejuures ei tohi rahvamajandus tagurpidi minna, sest kroon ja rahvamajandus on üksteisega niivõrt seotud, et kui üks langeb, peab ka teine langema, kui üks tõuseb, peab ka teine tõusma. Ma kahjuks ei olnud tol korral Riigikogu koosolekusaalis, kui rkl. Laarman kõneles. Rkl. Laarman'i kõne stenogrammist selgub, et tema kunagi seda rääkinud ei ole, mida tahetakse temale suhu panna, nagu oleks tema öelnud, et rahakurss peab langema. Tema on ümberpöörduvalt rääkinud, et tuleb abinõud tarvitusele võtta selleks, et see rahakurss püsiks. Rahakurssi hoiavad praegu põllumehed ja teised produtseerijad, kes valmistavad kaupasad, ja raha kõrgest kursist saavad kaubatarvitajad kasu, nad võivad põllusaadusi odavamalt kätte saada, selles see lugu seisab. (V a h e l h ü ü e.) Oodake silmapilk, kui siin rkl. Jõeäär ütles, et riik on kõige suurem raha väljalaenaja, siis on see õige, sest üle 10 miljardi senti olevat põllumehed riigilt laenu saanud. (V a h e l h ü ü e.) Ah üldiselt, ma sain aru, et riigilt. Ma seletan teie sõnadega, kui rahakurss langeb, siis saab riik ja saavad kõik laenuandjad sellest kahju, oli see nii? (V a h e l h ü ü e.) Täiesti õige, aga see on ühekülgne arvamine. Ma tõstaksin üles teise küsimuse. Kui majanduslik elu nii edasi läheb, nagu praegu, kus kaupasad valmistada ei suudeta, põllusaaduste valmistus langeb, kus kaubaturud kõrge rahakursi pärast käest ära lähevad, kuidas saab siis riik ja teised rahalaenajad põllumehelt oma raha kätte? Vastake sellele. Mina olen see, kes ütleb, et meie raha peab kindel olema, olen rahakursi läbi palju kahju saanud, aga olen siiski nende seas, kes ütlevad, et meie ei suuda kroonikurssi hoida, kui rahva töövõimalused ja tootmisvõimed kaovad. Tulge õelge, et suudate tootmisvõimalusi ja välisturgusid alles hoida ja töötada nii, et inimesed tööta ei jääks, olen väga õnnelik ja rõõmus selle üle. Kuid nüüd, kus igapäev on kuulda, et töölisi vallandatakse, et vabrikud sulgevad uksti, kus töötatöölise arv tõuseb, siis on ju see haiglane nähtus meie majanduseelus. (V a h e l h ü ü e.) Kannatage, ma tulen ka selle

juurde. (V a h e l h ü ü e.) Tahate minult pinnida, et ma ütlesin, et rahakurss peab langema, — mitte seda, vaid ümberpöörduvalt tahan mina. Ma ei taha pikemalt selle juures peatuda. Olen sellest paar korda varem kõnelenud.

Praegu kuulsime õuduse- ja hirmujuttu rkl. Masing'i suust, et meil tuleb inflatsioon ja kõik muu. Aga kui tahame inflatsiooni ära hoida, et tuleb selleks ohvit kanda, sellest ei ütle härra Masing midagi. Paneme kriisimaksu majaomanikkudele peale... (V a h e l h ü ü e.) Võtame töötasust maha, võtame palgad maha, võtame kõik need abinõud tarvitusele, millega saame oma kulused kokku hoida, ja mis rahakurssi kindlustab. Vaat, sellest ei lausu Teie sõnagi. Kui põllumeeste rühm valitsuse moodustamisel seadis 14 punkti üles, siis mis sealt maha võeti? Kõik need võeti maha, mis raha- ja kroonikurssi hoida tahavad, need punktid võeti maha ja need jäeti üles, mis rahakurssi peale halba mõju avaldavad ja mis raha alla viivad. Riigi eelarve on rahaasjanduse komisjonis. Sellest eelarvest langeb suurem osa palgadele. Meie ei pääse sellest, kui et tuleb palkasid vähendada. Ja kui meie seda ei tee, siis langeb rahakurss. Andmed näitavad, et rongiteenijad teenivad 230 ja mõned üksikud 350 krooni kuus. Siin saame kokku hoida. (V a h e l h ü ü e.) Kui härra Johanson kõneles, et põllutööliste palgad on langenud, on õige. Aga põllumees ei suuda rohkem maksta teenijale aastas kui 25 krooni. (V a h e l h ü ü e.) Söömine muidugi on prii. Aga näidake, kes saab sellega teenijaid? (V a h e l h ü ü e.) Riided, härra Baars, on peale selle. Talu annab riided, ülespidamise ja raha 25 krooni aastas. Aga praegu antakse palgaks riided, jalanõud ja ülespidamine ja makstakse veel 200—250 krooni raha aastas. Aga 25 krooni raha võib maksta, siis tulevad talu tulud kuludega tasakaalu. Ma arvan, et kõnelejad, kes tulevad kroonihoidmise politikat ette maailma, et nendel oleks kõige õigem näidata abinõusid, kuidas valitsus võiks kroonikurssi hoida. See oleks õige, sellest saame aru. Aga et üheltpoolt öeldakse, et meie hoiame krooni, ja teiselt poolt kõik, mis tahetakse krooni hoidmiseks teha, seda maha kistakse, see ei ole õige.

Edasi ma õiendaksin härra Kalbus'e väiteid. Ta on seda mitu korda öelnud, et või, mis välja veetakse, müüakse Tallinna sadamas maha. See on suur eksitus, ja ma palun mitteõigeid andmeid võieks-

portööride kohta mitte laiali laotada. See ei ole meie võikaubandusele heaks reklaamiks. (V a h e l h ü ü e.) Missugust lepingut Teie olete näinud, seda ma ei tea, aga ma kuulsin, kui üks meie suurematest võimaljaveoäridest oli mineval neljapäeval Berliiniga ja Kopenhaageniga otsekoheses telefoniühenduses, kus võid müüdi ja kinnitati telegrammiga võimүүgi lepinguid otse Berliiniga. Nii et ma kategooriliselt tõrjun tagasi need väited, mis praegu rkl. härra Kalbus Riigikogu kõnetoolilt ütles. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ole seda lepingut näinud, aga lepingud pidid olema, muidu nad ei saanud telefoni teel kaupade üle läbi rääkida. Lugu on nõnda. Aga ma sain härra Kalbus'est nii aru, et võiekspor- täär peaks välismaal poe avama ehk komisjoni peale või müügile andma. See on kahtlane asi, seda ei või keegi võiekspor- täär teha, olgu kes tahes. Aga seda ei võiks meie teha, et või komisjonikaubana välismaale saadame, see on kahjulik, kus võikaubandus komisjonäri mõju alla jääb, kus hind sel korral küsitav. Kui kaup on otsekohe maha müüdud, on teada, mis selle eest saab. Võid komisjonikaubana müüa ei või lubada. Teiseks ei või meie kuidagi kapitalivaesel ajal Inglis- ehk Saksamaal või kaubakontorisi asutada, kuhu või läheks, et nende kaudu hakata siis võid müüma. Nii rikkad meie ei ole, sellepärast ütlen veel kord — siin tuleks ettevaatlikult toimetada ja mitte ebaõigeid teateid meie võiekspor- täärde kohta levitada. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei räägi siin mingisugustest võimalustest, vaid ebaõigete teadete vastu. Mida teha ja kuidas seda teha, sellest lähme ja räägime „Estonia“ peakoosolekul. Need asjad ei kuulu Riigikogu kõnetoolilt käsitamiseks. Edasi juhin tähelepanu sellele, et rkl. Kalbus eksib täiesti, kui hakkab siin seletama, kuidas võid Saksamaale müües oleme saanud sellel läbi suurt kasu, et meie rahakurss on kõrge, et oleme sellel läbi saanud kuni 31 senti võikilogrammilt rohkem, kui võid Inglismaale müües. Siin tuleb härra Kalbus'ele tähendada, et sarnast arvestust võib ta teha 23. jaanuarist kuni tänaseni, mitte varem. Teiseks juhiksin teie tähelepanu sellele, et meil on Saksamaal kasutada või kontingent. Kui see täis saab, ei ole soodustusi enam olemas. Ma tahan ainult teie väiteid ümber lükata, aga mitte mingisuguseid järeldusi teha, nagu teie minu kõnest võib-olla tahate aru saada.

Siin kõneles muu seas härra Masing, et riik ei tohi end segada eraisikute ellu.

Aga härra Masing jättis ligemalt seletamata, mis oleks siis, kui riik ei segaks end erainimeste ellu ega hakka reguleerima sisse- ja väljavedu. Kuidas siis tahate teie kroonikurssi hoida? Teiselt poolt maailte ette, et vaat, mis siis kõik tuleb, kui kroonikurss langeb — inflatsioon j. n. e. Teie jutud on kõik ühe poolega. (V a h e l h ü ü e.) Eramajandusse segada ei tohi. Kuidas saate siis kroonikurssi hoida? Teie kõnelete õhku, Teie kõnelete aknast välja, et tekitada muljet, et vaadake, kuidas rkl. härra Masing tahab kodanikke kaitsta. Riik ei tohi eraellu segada, aga vaadake, põllumehed — härra Laarman tahab rahakurssi alla lüüa. Võtke need kaks poolt kokku, kuidas saab neid kahte siduda. Kui tahate, et rahakurss püsima peab, siis tuleb igasuguseid karne abinõusid tarvitusele võtta, siis tuleb elu normeerida veel palju rohkem kui praegu, siis püsib kroon. Kui aga laseme põllumehi tuua odavaid toiduaineid linna ja linn laiuab, siis ei ole see mitte kroonihoidmise politika, vaid just kroonikukutamise politika.

A. O i n a s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kuulates tänaseid vaidlusi uue valitsuse deklaratsiooni puhul, ei saa kuidagi härra Riigivanemale õnne soovida. Sest need vaidlused on näidanud, et tähtsamates majandusepoliitilistes küsimustes koalitsiooni enese ridade vahel väga suured lahkkelid on. (V a h e l h ü ü e.) Eriti viimane härra Tonkman'i kõne näitas, et lahkkelid väga suured on. Lahkkelisid ei avastanud mitte niivõrt härra Laarman'i, kui niivõrt härra Tonkman'i kõne. Sellega on ka seletatav asjaolu, kui seletati, et deklaratsioon olevat hall, üldsõnaline ja värvitu.

Tõsi, deklaratsiooni ei tohi ainult ridadest lugeda, vaid ka ridade vahelt, kuid ka ridade vahelt lugedes ei ole meil selgust, mida rahvas ootas pärast seda, kui suurem rühm Riigikogus, põllumehed, avaldas umbusaldust enda tähtsamatele tegelelastele eelmises valitsuses ja kui valitsuskriis kestis kolm nädalat. Kui nii pikkade valude järele luuakse uus valitsus, siis peaks see pakkuma midagi uut, midagi olulisemat just neil aladel, mille vastu kõik väga suurt huvi tunnevad, nimelt majanduseküsimuste alal.

Kui eile rkl. Jõeäär kõnetooli tuli ja kroonikursist kõnelema hakkas, siis tundus paljudele, kas ta asjata aega ei raiska, sest küsimus on Riigikogus juba arutamisel olnud ja asja enese kohta on siin kindel seisukoht võetud, ka valitsuse deklaratsioonis on pealtnäha küsimuses kindel seisukoht võetud, kuid rkl. Laarman'i esinemine oli asitõenduseks selle kohta, et rkl. Jõeäär kõne siiski märki läks. (V a h e l h ü ü e.) Läks ta kust läks välja, tõsiasi on see, et tema kõne asjata ei olnud, kuigi härra Tonkman tahab rkl. Laarman'i esinemise tagajärgi ära siluda. (V a h e l h ü ü e.) Tean, et Teie oma sõnu tagasi ei võta, kuid härra Tonkman püüdis seda teha.

Tõsiasi jaks jääb see, et suur pulmadekongress ei suutnud krooniküsimuses võtta kindlat seisukohta. (V a h e l h ü ü d e d.) Minul ei olnud võimalik viibida sellel kongressil. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga. — V a h e l h ü ü d e d.) Rkl. Penno ütleb, (V a h e l h ü ü d e d.) et põllumeeste ja väikepõllumeeste, — ma ei tea täpselt ühinenud põllumeeste erakonna uut nime, (V a h e l h ü ü d e d.) ta on nüüd pikem kui varemalt... (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Penno ütles, et selle uuendatud erakonna kongress olevat erakonna sisemine asi ja teistesse ei puutuvat. See ei ole õige. Meie oleme huvitatud kõnealolevast kongressist juba selgi põhjusel, et seal üks kõrgel kohal seisev isik on öelnud, et „kui meid saab 51, siis meie alles näitame“! (V a h e l h ü ü d e d.) Ja nüüd tulete meile seletama, et see, mida kongress teeb, meid ei pidavat huvitama! (V a h e l h ü ü e.) Jah, mina olen üks neist, kes kongressi suhtes on huvi tundnud. Olen jälginud ajalehtedest kirjeldusi, millest mulle jäi mulje, et kroonikursi üle on seal küll vaieldud, aga kindlat seisukohta ei ole suudetud võtta. (V a h e l h ü ü e.) Sellepärast ei ole ka juhulik, et rkl. Laarman võis siin esineda oma seisukohtadega, mis läksid teravalt lahku valitsuse deklaratsioonist selles mõttes, et härra Laarman'i arvates ei tarvitse kroonikurssi kõigi abinõudega kaitsta.

Kui niisuguses suures küsimuses on ühel koalitsioonirühma liikmel teistsugune seisukoht avalikult kaitsta, kui deklaratsioonil väljendatud, siis peab selge olema, et põllumeeste rühmas on lahkuminek suur, niivõrt suur, et ei suudeta kõiki hoida ühe mütsi all.

Ma ei taha korrata neid mõtteid, mis siit kõnetoolilt avaldatud kroonikursi hoidmise kaitseks. Tahan käsitada ainult lähemalt rkl. härra Laarman'i omapärast seletust selle kohta, mis pärast meil hinnad langenud on, mis pärast on tekkinud põllumajanduses olukord, et teatud rahaüksuse eest võib praegu palju rohkem põllumajanduse saadusi osta kui varemalt.

Mina isiklikult ei jaga rkl. Kalbus'e kalkulatsioone, mida ta siin ette tõi. Rkl. Kalbus tegi oma kalkulatsioonis selle suure eksimuse, et ta teoreetilist kroonikursi langust arvestas ainult Inglise naela suhtes, aga Saksa markade suhtes käsitas krooni täie väärtusega. Kroon ei saa ju aga langeda ainult ühe valuuta suhtes, vaid ta langeb kõikide valuutade suhtes. Mina isiklikult ei ole mitte rkl. Kalbus'e kalkulatsiooni seisukohalt veendunud ja kindel kroonikursi hoidmise pooldaja, ja ei ole rkl. Kalbus'e kalkulatsiooni seisukohalt arvamisel, et Eesti põllumajandus oleks kaotanud, kui kroon oleks langenud, vaid teistel põhjustel.

Põllumajandusesaaduste väljavedu on olnud ainult umbes 50% sellest, mis põllumajandus turustab, seega umbes 50% ulatuses võiks ainult juttu olla sellest, et põllumajandus kasu saaks kroonikursi langusest. Aga see toodangu osa, mis ta siseturule saadab, see osa ei võida midagi kroonikursi langusest, vaid ainult kaotab, sest vahekord põllumajandusesaaduste pakumise ja ostuvõime vahel ei ole põllumajanduse kasuks. Pakumine on suurem kui nõudmine, tagajärg on see, et põllumajandusesaadused ei tõuseks siseturul mitte nii palju hinnas, kui kroon langeb, mille tõttu raha, mis põllumees saaks oma saaduste eest, saaks ta odavate kroonidega, ja saaks seda odavat raha võib-olla sama palju, kui praegu täisväärtuslikku raha. Selle kasu, mis aga põllumajandus välisturgude arvel saaks, selle kaotaks ta selle tõttu, et ta tarvitab ka välissaadusi ja tööstusesaadusi, milliste hinnad tingimata tõuseksid kroonikursi langemisel. On päris kindel, et eriti välissaadused juba teisel-kolmandal päeval tõuseksid ligikaudu vastavalt sellele, kuidas kroon langeb. Meie turg on palju tundelikum selles suhtes, kui suure ja tugeva Inglismaa ehk rikka Rootsi turg.

Härra Laarman arvab, et hindade langus on tulnud sellest, et kuld on oma väärtuses tõusnud. Härra Laarman arvab, et see ebaloosulik nähe tuleb likvideerida, et kuld tuleb väärtuselt viia sellele astmele, millel ta oli 1925. a. (V a h e l h ü ü e.)

Minu arusaamise järgi on see samasugune seisukoht, kui keegi tuleks seletama, et päikese tõus ja loojaminek, päikese liikumine taevast on tingitud mitte sellest, et maakera oma telje ja päikese ümber keerleb, vaid sellest, et päike taevast liigub. (V a h e l h ü ü d e d.) Tõsiasi on, et päeva ja öö sündimisel vahekord maakera ja päi-

kese vahel muutub. Tõsiasi on, et kullaga võib praegu esta enam saadusi, kui mõni aasta varemalt, kuid sellest ei järgne, et kuld oleks oma väärtuses tõusnud. Meie ei pea põhjust otsima kulla juures, vaid kaupade juures. (V a h e l h ü ü e.) Vaatleme, kas kaupade toodang on tõusnud või langenud. (V a h e l h ü ü d e d.) Tõsi, kuld on ka kaup, kuid kullatoodangus ja turul ei ole viimastel aastatel nii suuri muudatusi, mis kuidagi ära seletaksid seda erakordset kaupade hindade langust, mida meie näeme viimase kahe aasta jooksul.

Kui vaatleme kaupade hindade liikumist, siis näeme, et kaupade hinnad on kunenud enam-vähem vastavalt sellele, misugune on vahekord toodangu ja tarvitamise vahel. Need kaubahinnad on enam langenud, kus toodang on enam üle kaalunud tarvitamise ja kus ei ole tegemist monopoliseeritud kaupadega.

Suurt hindade langust ka põllumajandusesaaduste alal võib seletada sellega, et põllumajanduse alal on tegemist suure ületoodanguga. Võtame nisu. Nisutagavarad ilmaturul on aasta-aastalt siurenenud. 1926./27. aastal jäi järele nisuülejäaki järgmise aasta lõikuseks 6,7 miljonit tonni, aga 1930./31. aastal 15 miljonit tonni. Võtame edasi lihatoodangu. Sigade arv Euroopa riikides on tõusnud 1927./28. a. kuni 1930. aastani 18% ulatuses, 38 miljoni pealt 45 miljonini. Samuti on tõusnud või produktsioon, nimelt 1927. aastast kuni 1930. aastani umbes 40% ulatuses. 11 tähtsamat võid produtseerivat ja väljavedavat maad on vedanud välja võid järgmiselt: 1929. aastal — 144 tuhat tonni, 1930. aastal — 169 tuhat tonni ja 1931. aastal — 192 tuhat tonni.

Kui meie teiselt poolt vaatleme tarvitamise võimet, siis peame tunnistama, et see ei ole tõusnud, vaid isegi langenud, arvesse võttes seda, et Euroopa riigid kannatavad ju kolmandat aastat suure tööpuuduse all. Nii on päevaselge ka põllumajandusesaaduste suhtes, et hindade langust ei tohi otsida kulla juures, süüdi hindade languses ei ole kuld, ei ole raha, vaid selles on süüdi ületoodang ilmaturul, mis oma raskest tagajärge avaldab majandusele ka selle poolest, et põllumajanduse ületoodangule on seltsinud tööstuslik ületoodang, nii viimase toorainete kui ka valmissaaduste alal. Sellele on lisaks tulnud rahandusekriis, mille peale majanduslikkude põhjuste on omad suured poliitilised põhjused.

Kui nüüd tullakse seletama, et olukord paraneb, kui raha ostujõudu vähendada, siis

on see sootu ekslik suhtumine küsimusse. Kui tahetakse rahaväärtuse alandamisega, meil krooniväärtuse alandamisega, hindade vahetada teha sellaseks, nagu ta oli 1925./26. a., siis on see meie majanduseeluga halva mängu mängimine, mis võib väga ja väga halvasti lõppeda.

Mina ei taha pikemalt küsimuse juures peatuda. Kroonikursi hoidmise küsimust on Riigikogus mitmel korral arutatud, Riigikogu enamusel on kindel seisukoht olemas, valitsus on asunud ka teatud seisukohale, kuid valitsuse jalgealune on, kahjuks, tuline, — seepärast peab Riigikogu olema väga ettevaatlik kõigi nende samude suhtes, mis valitsus ette võtab.

Ma tahaksin härra Laarman'ile öelda, et halvasti teeb see põllumees, kes külvab põllule puhastamata seemet. Halvasti teeb ka see Riigikogu liige, kes esineb Riigikogu kõrgelt kõnetoolilt mõtetega, mis selged ei ole, mis lasevad end ekslikult mõista, mis sünnitavad segadust nii tähtsa küsimuse suhtes, nagu seda on kroonikursi hoidmine. Näiteks ütles härra Laarman, et kroonikursi hoidmine sündivat „põllumehe arvel“. Sellest võib nii aru saada, et ülekohtune kroonikurss tuleb likvideerida, aga ometi ei näita härra Laarman selgelt, et mida siis tuleks õieti teha selleks, et see ülekohtus oleks põllumajanduse suhtes kõrvaldatud.

Härra Tonkman tõi ette küll mõned muud ettepanekud, kuid need ei ole vastuvõetavad, vähemalt niipalju, kui see käib palkade alandamise kohta. Milline tulemus oleks üldisei palkade alandamisel, isearanis sellel määral, nagu mõneltpoolt ette pannakse — 50% ulatuses? Tulemus oleks see, et laialised palgasaajate kihid kaotaksid oma ostuvõime. See ainult veel süvendaks kriisi. (V a h e l h ü ü e.) Meie peame katsuma leida õigeid abinõusid raskuste kõrvaldamiseks, aga mitte ekslikke. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei saa teile kokaraamatut kätte anda, kuid ühe põhimõtte, nimelt, et õige majandusepolitika siseturu suhtes on see, kui püütakse alal hoida inimeste töövõimalusi ja ostuvõimet. Kui ostuvõimet riigivõimuga alla kruvitakse, siis süvendatakse kriisi, sest nii põllumajandus kui ka tööstus elab sellest, mida ta müüb.

Mis puutub välisurusesse, siis kumagi ei ole Eesti välispoliitikal olnud nii keerulisi küsimusi seal lahendada kui praegu. Kuigi olen arvamisel, et praegusel Välisministril on head tahtmised, kuid aparaat lonkab! Eriti viimasel ajal on ränku hoopesaadud sealt, kust neid ei oodatud. Ma ei taha

deklaratsiooni arvustama hakata, mind võidakse mõista, et vaadake, eelmises valitsuses olid kanged mehmed — praegused ei ole. Ma ei taha sellele pinnale minna, kuid ma tahan kahe asjaolu peale tähelepanu juhtida, kahe tõsiasi peale, mille lahendamise majanduseelu ette lükkab.

Esimeseks asjaoluks on meie rahaasutuste olukord. Mulle tundub, et peale selle, kui meie väliskaubandus sai korraldatud võrdlemisi õnneliku võttega — väliskaubanduse monopoli seadusega —, kui kroonikursi hoidmiseks pandi maksma valuutakontroll, meil on kerkinud üles järjekorraline probleem, mis nõuab lahendamist, mis nõuab äärmist tähelepanu valitsuse poolt, see on meie rahaasutuste probleem. Selle probleemi lahendamiseks on Saksamaal riigivõim eridekreedid maksma pannud, on nimetatud seda isegi sotsialiseerimiseks, mida see muidugi ei ole. Professor Wagemann on omaltpoolt ette pannud huvitava kava j.n.e. Kuidas meil valitsus püüab krediit-asutuste „külmamise“ küsimust lahendada, selle üle vaikib täielikult deklaratsioon. Kuid Riigikogu elupäevad on varsti lõpetatud. Kui valitsus tahab midagi teha, siis tuleb kiirelt tegutseda. Õigusepärast peaks Riigikogu vastu võtma ka uue krediitseaduse, kuid see on suur töö.

Teiseks väga tähtsaks küsimuseks on see, et meil on tegemist uue nähtega Eestis, nimelt püsiva suure tööpuudusega. Seni esines tööpuudus teraval kujul talvekuudel, suvel tööpuudust ei olnud teraval kujul. Praegu oleme uues olukorras, kus meil võib ka kevadel, suvel ja sügisel terav tööpuudus olla. Tööstusel ei ole ette näha väljavaadet, et suvel olukord võiks parandada, vaid vastuoksa — võib isegi halveneda. Mis puutub maal töövõimaluste leidmisesse, siis ka need ei suurene, vaid vastuoksa vähenevad, sest põllupidajad püüavad võimalikult kokkuhoidlikud olla tööliste palkamisega, püüavad võimalikult vähe maksta, mida kuulsimegi härra Tonkman'i suust. Ka siin peab valitsus midagi ette võtma. Isiklikult, olles eelmises valitsuses, tegin ettepaneku, et riigi eelarvesse võetaks juba ette sisse summa hädaabi-tööde korraldamiseks. Ma jäin vähemusse. Riigi eelarve ei näe praegu pennigi selleks, et sel ajal, kui Riigikogu koos ei ole, suvel ja ka sügisel, võiks midagi ette võtta tööpuuduse all kannatajate aitamiseks. (V a h e l h ü ü e.) 10 miljonit senti on nende kulude jaoks, mida nõuab seaduste teostamine. Riigikontrolör, kes Teie kõrval, härra Penno, istub, ütleb sedasama.

Minu arvates tuleks eelmise valitsuse enamuse seisukoht revideerida ja teatud summa paigutada riigi põhieelarvesse, et valitsusel oleks võimalik hädabi töötööde näol või mõnel teisel teel anda abi tööpuuduse all kannatajatele ka kevadel, suvel ja sügisel. Valitsusel on praegu küll teatavad krediitid tarvitada, kuid need lõpevad otsa mai algusel. Tööpuuduse raskuste vähendamiseks tuleb leida abinõusid.

Suure rahvusvahelise probleemi lahendamise kõrval, milleks Rahvasteliit koos, kuhu härra Välisminister sõitis, nimelt Jaapani-Hiina konflikt, selle kõrval peaks Välisministril leiduma... (V a h e l h ü ü e.) võimalusi liigutada ühte küsimust, mille juures on rahvusvaheline tööbüroo juba pingutusi teinud, nimelt abiandmise asja nõrgematele riikidele, kus tööpuudus eriti suur, sel kombel, et võimaldatakse soodsatel tingimustel laenu ühiskondlikult kasulikkude tööde tegemiseks. Sellase laenu saamiseks eelmine valitsus esitas kava, milles oli muu seas ette nähtud teede ehitamine. Ma ei usu, et need laenusummad nii hõlpsasti tulevad. Rahvasteliidu aparaat tekitab pikkamööda. Kuid riigivõim peab seda silmas pidama kui üht abinõu tööpuuduse lahendamiseks. Meil antakse teedekapitalist tuleval aastal nii vähe summasid teede korrashoiuks, et nendega sildasid ei saa enam ehitada. Mõned suuremad sillad võivad kokku variseda. Oleks vastuvõetav, kui saaksime krediiti... (V a h e l h ü ü e.) ja saaks korda seada teid, ehitada sildu, ehitada muu seas ka uut Valga-Tõrva-Abja raudteed. (V a h e l h ü ü e.) Mingi abinõu peab riik selleks leidma, et praegusest ja eeltuleva aja raskest tööpuudusest üle saada.

On rida abinõusid, tähtsaid, tarvilikke, kuid viiks liig pikale neid täna ette tuua. Nende küsimuste juurde tuleme ehk tagasi riigi eelarve arutamisel.

M. L a a r m a n (fakt. märk.): Mul on õieti faktiline märkus härra Oina kõne kohta. Härra Oinas püüdis näidata, nagu oleksin ma öelnud või tähendanud, et meie toodete hindade langus on ainuüksi sellest tulnud, et meie rahakurss kõrge on, ja et meie raha kulla alusel seisab. Ma ei ole seda arvanud ega mõelnud. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ole ka mõelnud ega rääkinud sellest, nagu saaks põllumajandustoodete hindu tagasi viia 1925./26. aasta tasapinnani. Seda on võimata loota ja arvata, ja ma ei ole sellest rääkinud. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole ka sarnast mõtet aval-

danud. Teiseks saime meie vist härra Oinaga vahelhüüete juures juba ühele arvamisele selles, et meie rahakurss kallinenud on. Seisab ju meie kroon kulla alusel. Kuna aga kuld on kaup, ja see kaup on kallimaks läinud, loomulikult siis ka meie raha. (V a h e l h ü ü e.) Niipalju kui mina asjatundjate arvamisi olen lugenud, siis ei ole kuld sellepärast tõusnud, et teda vähem saadakse kui varemalt, vaid selle tagajärjel, et nõudmine tema järele on suurem. Selle tagajärjel on arvamised, et mõnekümne protsendi võrra on kullahind kõrgemale tõusnud. (V a h e l h ü ü e.) Seda arvesse võttes on loomulik, et ka raha, mis kulla alusel seisab, on kõrgemale tõusnud. See on minu arvates loomulik ja loogiline tagajärg. Ja sellest minu kõnes jutt oli. Ma juhtisin tähelepanu sellele, et margakurss, mis seati 1928. a. kulla alusele, ei ole enam see, mis ta siis oli, sest kuld on hinnas tõusnud. Selle vastu ei ole keegi vaieldud, et kuld hinnas tõusnud on, ja selle tagajärjel ka meie raha ei ole enam see, mis ta enne oli.

Riigivanem J. T e e m a n t: Lugupeetud rahvasaadikud! Ega see ainult meil ei ole, see on üldine nähtus, et kui deklaratsioonivaidlused on seaduseandlikus kogus, siis olakse neis tihti üksluine. Nii oli meil ka eile ja täna. Kui Välisministeeriumi tegevust arutati, siis leiti, et Välisminister on sõitnud Genfi selleks, et lahendada Jaapani ja Hiina vahekorda. Kui leidub inimesi, kes sarnase jutuga välja tulevad, siis on vähemalt mulle kindel, et need inimesed seda isegi ei usu, mis nad räägivad või kirjutavad; nad teavad, et asi nii ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Ja kui seda ka „Kaja“ kirjutab, ega see ei tähenda, et „Kaja“ eksida ei või. Sinna, nagu igasse ajalehte, võivad juhuslikult niisugused kirjutused sattuda, mis toimetaja silma ei ole puutunud. Kui sarnast asja räägitakse ja kirjutatakse, siis ei tähenda see veel sugugi, et lugu nii tõesti on. Et meil teatavatel kordadel on vaja kokku saada teiste riikide välisministritega, et meie tõsised huvid vahel seda nõuavad, seda teame meie ju kõik. Kui aga öeldakse, et praeguse valitsuse jalgealune on tüline, siis ma võin rahulikult öelda, et kui kõigi valitsuste jalgealune oleks nii „tüline“ kui meil praegu on, siis püsiksid need valitsused kaua. Meil on täielik kooskõla valitsuses kõik aeg, kui kokku leppisime. Ei ole meil mingeid lahkeliisid, ega pole seda jõudu, mis sunniks meid teist keelt kõnelema, kui meie siamaani kõnelenud oleme.

Sarnased märkused, mis meie siin kuuleme, on arusaadavad; on ka arusaadav, mispärast need praegu kuuldavale tulevad. Kuid need ei ole asjalikud, neil ei ole põhjust, mispärast oleks parem olnud, kui sarnased märkused oleksid ära jäänud. Kui täna selle peale tähendati, et ühes rühmas, või ka kahes, ma ei pannud seda ütelist hästi tähele, on üksikuid inimesi, kellel mõnes küsimuses on omad eriarvamised, ja kui täna siin tõesti üles on astunud ja on neid erivaateid kaitstud, siis ma arvan, et seda ometi Riigikogu kuidagi nõuda ei tohi ei kellegi rühma käest, et see paneks oma veto peale rahvasaadikule, kui ta oma kohust täita tahes siin üles astub vaadetega, mida selle rühma enamus, millesse ta kuulub, ei poolda, ja mida Vabariigi Valitsus omaks ei võta. Need erivaated, mida need rahvasaadikud avaldasid, olid nende isiklikud vaated, ja kui teie kuulsite, kuidas neid vaateid põhjendati, siis pidi teile selge olema, et neis ülesastumistes ei olnud midagi iseäralikku, midagi sarnast, mis mingipärast lubamata oli. Vabariigi Valitsuse ja teda toetajate rühmade seisukoht on selgesti väljendatud deklaratsioonis, mis seisab selles, et Vabariigi Valitsus kõigi abinõudega hoiab meie rahaüksust. Tal on ka kindel lootus ja veendumus, et ta seda suudab. See on, ma arvan, selge keel; ma usun, et kõik kodanikud, igatahes suurem osa neist, seda seisukohta pooldavad. Meie oleme oma ajaloo vältel raskeid aegu üle elanud. Oleme aegu näinud, kus pidime rukkijahu sekka saepuru panema, seda leiba sööma. Meie oleme aegu näinud, kus meie, kui tahtsime oma mõtteid üksteisele avaldada, ei julgenud kokku tulla kuskil toas, vaid pidime seda tegema tänaval. Praegu istuvad meie ridades veel inimesed, kellega mul oli ainult niiviisi võimalus kokku saada, et teatud seisukohti väljendada ja siis nende järgi käia.

Praegusel ajal on meie majanduslik olukord küll raske, kuid ta ei ole sarnane, et meil maksaks niipalju sellest rääkida, kui meie täna oleme sellest kõneleud. Raskustest meie jõume üle, mul on kindel veendumus selles. Tunnen, et niihästi Eesti põllumehel kui ka teistel kaaskodanikkudel on kindel tahe neist üle saada, ja saadakse ka üle. Raskused ei ole mitte üksi Eestis olemas, nad on praegu üle ilma, ja kui see selge on, siis on ka selge, et nende raskuste kõrvaldamiseks peab omalt poolt Vabariigi Valitsus kõik tegema ja teeb kõik, et pehmeda neid järeldusi ja neid nähteid, mis praegune majanduseelu

on sünnitanud. Kõike neid nähtusi korraga ära kaotada muidugi ei suudeta, Vabariigi Valitsus tahab aga kõik teha, et neid kõrvaldada. Selles lootuses, usus ja teadmises, et Eesti kodanik teda toetab, saab valitsus jõudu oma tööle. Töö suund on väljendatud deklaratsioonis, mis kujutab meie, Vabariigi Valitsuse, praegust poliitilist ja majanduslikku usutunnistust.

Siin on tähendatud, et valitsuse deklaratsioon on liiga üldjooneline. Ma arvan, tegevuse suund peab ära öeldud olema deklaratsioonis, sellest peab näha olema, millest tahab kinni pidada Vabariigi Valitsus, kuhu ta tüürib; seda võib aga öelda üldiselt, abstraktselt.

Kõige tähtsam osa meie majanduseelus on meie põllumajandus. Sellel alal teeb meie jõu kohaselt Vabariigi Valitsus kõik, et sel alal kergendada nende majanduslikku seisukorda, keda saatuse käsi on praegu tabanud. Eriiselt peab Vabariigi Valitsus silmas neid raskusi, mis on väike- ja maapidajatel. Vabariigi Valitsusel on arusaamine, et nendele majanduseüksustele on tarvis maad juurde anda ja need majapidamised elujõulisteks muuta. Praeguses olukorras ei ole paljud neist elujõulised, kui need nii jäävad, nagu nad praegu on; nende pidajad, meie kaaskodanikud, on tõesti rasketes oludes. Maaüksusel peab teatav suurus olema, et ta kasutaja võiks ära elada. Selles mõttes tahab Vabariigi Valitsus kõik teha, mis ta võimuses, et muuta väikesed majapidamised elujõulisemateks.

Ma kuulsin ka mõtteid, nagu oleks deklaratsioon pealiskaudne, nagu ei oleks sellel üleüldse positiivset sisu, nagu peituks selles õieti mingi riigivaranduse jaotamine. Mina aga arvan, et riik on kodanikkude jaoks, mitte ümberpöörduvalt, kodanikud riigi jaoks. Kui riigivõim omas tegevuses ei mõtle neid kodanikke, kes töötades on raskustesse sattunud, elujõulisemateks teha, siis see võim unustaks oma ülesanded ära, mis tema peale on pandud.

Ma kuulsin ka ühe märkuse meie metsaasjanduse kohta. Tuletati kellegi poolt meelde neid mägesid Virumaal, millest meil omal ajal juttu oli. Mulle, kui praegusele Vabariigi Valitsuse juhile, on päris selge, et ka metsaasjanduses on tarvis suurele arvule kaaskodanikkudele praegu appi tulla. Loomuvastasel suured on praegustes oludes need hinnad, mis suurele hulga kodanikele on omal ajal määratud riigi poolt metsa eest siis, kui kõik põllusaaduste hinnad üsna teised, kõrged, olid. Praegu on meie noored põllumehed, asunikud, mitte

ainult üksikutes valdades, vaid isegi kogu kihelkondades raskes majanduslikus olukorras, mille tõttu need hinnad, mis omalajal on määratud meie noortele põllumeestele metsade eest, on liiga kõrged, kuna teiselt poolt ei ole kõikidele ühesugune hind määratud selle tõttu, et hindamine on sündinud mitmesugusel ajal, kus hindamise normid mitmesugused olid. Sarnased vahekorrad ei ole loomulikud, majanduslikult on elu raske, tõuseb rahulolematuse; neis olukordades nii edasi elada ei tohi. Kui selle peale valitsuse deklaratsioonis tähelepanu juhitakse ja kui seda konstateeritakse, et siin on tarvis appi tulla, siis, minu lugupeetud kaaskodanikud, ei ole põhjust üle öla nende asjaolude peale vaadata, sest küsimus seisab ju selles, et inimeste olukorda nii katsuda seada, et nad elada võiksid ja oma kohustusi riigi vastu täita suudaksid. Samuti arvan mina, et unustatakse õieti ära, mis deklaratsioonis on öeldud, kui meile tähendatakse, et valitsus tahab Eesti kultuurkeskkohti lõhkuda, tahab linnaomavalitsustelt nende mõisad ära võtta, mis praegu võrdlemisi heas majanduslikus seisukorras on. Deklaratsioonis on ainult selle peale tähendatud, et praegusel ajal on linnaomavalitsustel suuri maaüksusi olemas, mida nad ise ei pea. Need on rendile antud. Omavalitsused seal midagi ise ei tee, nad on need maa-alad mitmesugustel põhjustel teiste kätte kasutada andnud. Teame juba, mis tähendab majanduslikult rentniku seisukord. Ega see isik, kes rendi alusel maad harib, oma viimast tööjõudu maasse panna ei suuda ega pane. Tema on inimene, ja kui inimene mõtleb ta, mis juba täna käes, seda parem temale. Pealegi ühest tõsisest maaparandusest saab rentniku juures vaevalt kõnelda tema juriidilise seisukorra tõttu. Kui nüüd Vabariigi Valitsus tahab eeltööd teha linnaomavalitsuste nende mõisade suhtes, mis praegu rendil, et meie väikemaapidajaid aidata, et neid maaüksusi, mis neil käes, suuremaks muuta, teiselt poolt selleks, et uusi maaüksusi soetada, mis võimaldavad maal ära lamist, suurendavad meie põllumajanduse produktiooni, siis on küll üleliigne, ja ei ole põhjust ülevalt alla vaadata selle algatuse peale ja öelda, vaadake, mis seal valitsus kõik teha ei taha; siia maani jaotati riigi metsi, nüüd tahate omavalitsuste varade kallale minna ja neid jaotada. See aga ei ole õige. Maareformi teostamisega rikkusime meie eraomanduse põhimõtet, see oli aga ajalooliselt tarvilik, ja kui see nii oli, siis oli see ka õiglane. Ilma selle refor-

mita oli küsitav meie olemasolu poliitiliselt. Kui meie nägime, et eluliselt see uuendus tarvilik on, siis võtsime teatud ajal selle uuenduse ette. Vabariigi Valitsuse käesolevad kavatsused ei ole kaugeltki sihitud nende kultuurmajapidamiste vastu, kus linnaomavalitsused on suutnud midagi korda saata. Need majapidamised jäävad, neid ei ole mõelnud keegi jaotada. Siin on mõeldud ainult neid majapidamisi, kus on näha, et seal asjad ei ole korras. Kui nüüd seda silmas pidada, et riigi elunõuded on suured, ja teiselt poolt ka see selge on, et praegusel valitsusel tuleb, kahjuks, ainult lühikene aeg riigi tüüriil olla, kus ta täiesti kontaktis võib olla rahvaesitusega, ma ütlen, kahjuks, mille tõttu ei saa valitsuse töö nii produktiivne olla, sest ta tegutseb üksi, ilma rahvaesitusega, siis on mulle vähemalt selge, et nii mõnigi meie kavatsustest jääb teostamata. Mõni nädal on aega, siis läheb rahvaesitus laiali; tulevad uued valimised ja läheb aega, enne kui uus rahvaesitus kokku tuleb. Ma aga paluksin võtta teadmiseks, et need põhimõtted, mis rahvaesitus on valitsusele andnud juhtnõu-riks tema tegutsemisel, et Vabariigi Valitsus neid ei unusta ka siis, kui rahvaesitusel ei ole võimalik koos olla. Rahvaesitus võib julge olla, et kui on tarvis abinõusid tarvitusele võtta liikumise vastu, mis meie rahakursi ähvardab alla viia, siis Vabariigi Valitsus kõik teeb, mis meie riigi huvides, ja ei kohku millegi eest tagasi, et kaitsta meie elulisi huvisid, üksipuha kelle vastu neid kaitsta tuleks.

Teiselt poolt julgen ma öelda, et kui tõesti peaks tuldama sellega, et mingi teine riigikord peaks asetama praegust vabariiklikku riigikorda, ja tahetakse seda teha väe- võimuga, siis võite kindlad olla, lugupeetud rahvasaadikud, et Vabariigi Valitsus ei kohku tagasi praegust korda kaitsmast kõigekarmimate abinõudega.

A. Jõeääre motiveeritud ülemineku-vormel (Lhk. 2793.) lükatakse tagasi.

J. Sootsi lihtülemineku-vormel (Lhk. 3793.) võetakse vastu.

Vaheaeg kl. 19.39 min. — kl. 20.01 min.

2. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Juhataja: Ma jätan ära selle seaduseelnõu juures redaktsiooni komisjoni muudatuste ettekandmise.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

4. Palgaraamatute järgi teenistustasu sündäitekorras sissenõudmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu ei leidnud komisjonis vastuvaidlemist sisult. Mis aga puutub selle elnõu redaktsiooni, siis sel kujul, kuidas see oli esitatud valitsuse poolt, ei olnud see mitte kooskõlas vastava Tsiviilkohtupidamise seaduse paragrahvi redaktsiooniga ja nimelt selle paragrahvi sissejuhatava osaga ja järgmiste punktidega. Sellepärast tuli teda redaktsiooniliselt muuta. Seletuskirjas on põhjendatud, mispärast muudatus vajalik oli. Sisuliselt aga ei too see redaktsiooniline parandus mingisuguseid muudatusi valitsuse ettepanekusse. Kuna komisjon üksmeelselt ühines valitsuse ettepanekuga, siis arvan, et pikemat põhjendust see ei vaja, ja teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

5. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei: Käesolev seadus on algatatud Riigikogu juhatuse poolt. Ta oli seisukoha võtmiseks ka Vabariigi Valitsuses. Vabariigi Valitsuse poolt teatati komisjonile, et valitsus ühineb Riigikogu juhatuse ettepanekuga. Seaduseelnõu arutamisel pöörati tähelepanu sellele, et see veeretab teatava väiksema uue koormatuse omavalitsustele. Ühtlasi aga leiti, et kulud, mis käesoleva seaduseelnõuga omavalitsustele peale langevad, suure hulga omavalitsuste vahel ära jagunevad ja

tunduvaks koormaks nendele sellega ei ole. Põhimõttelikult leiti komisjonis vajalik olevat Riigikogu juhatuse ettepanek vastu võtta, sellepärast teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

J. Soots: Lugupeetud rahvasaadikud! Selle seaduse vastu, mis praegu arutusel, mul isiklikult midagi öelda ei ole. Aga mina arvan, kui meie juba parandame rahvahääletamise seadust, siis oleks tarvilik parandada ka selle seaduse § 92. Selles paragrahvis on ette nähtud, et Riigikogu valimistel võetakse arvesse nende rühmituste ja rühmade liitude hääled, kes viivad sisse vähemalt kaks liiget. Meie praksis aga on näidanud, et selle normi seadusesse sisseviimine on tervendavalt mõjunud meie poliitilise liikumise peale. (V a h e l h ü ü e.) Ka rühmade ühinemine on tervendav, kuna vähemalt need vaielused, mis väikeste rühmituste vahel Riigikogus võivad tekkida, juba rühmas eneses ära peetakse ja leitakse ühine seisukoht, järelikult rahvaesituses tuleb vähem koos istuda, sest et vaielusi vähem on. Juba see on tervitatavaks nähteks. Demokraatlik riigikord ei seisa mitte selles, et iga üksik kodanik võib Riigikogus esineda, vaid mõõduandvad peavad olema rühmitused, s. o. organiseeritud kogud. Sellega arvestades teeksin ma ettepaneku, ka § 92 muuta ja nimelt sinna parandus sisse viia, et tulevikus ei saa rühmitused esineda Riigikogus enam 2-, vaid 3-liikmelisena. (V a h e l h ü ü e.) Kui Teie soovite seitse, tehke ettepanek. Mina pooldan kolme ja kaitsen seda. Ja kuna seadus on praegu I lugemisel, I lugemisel aga parandusi sisuliselt ei arutata, siis oleks soovitatav, et see parandus saaks läbi vaadatud üldkomisjonis, kus seadus arutamisel oli. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel ühes parandusega anda tagasi üldkomisjoni seisukoha võtmiseks paranduse kohta.

O. Kask: (V a h e l h ü ü e.) Ah 7, ei, mina olen selle poolt, et jääb 2.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tahtsin rääkida teisest asjast, nimelt sellest elnõust, mis esitatud on nii, nagu see Riigikogu liikmetele välja jagatud ja nagu lugupeetud härra aruandja ette kandis. Siin on mindud tagasi olukorra juurde, mis valitses kuni 19. aprillini 1929. Motiivides on öeldud, et peaasjalikult on ette võetud see, neil põhjustel, et Riigikogu valimiste kulud riigi

pealt lähevad omavalitsuste kanda, ja seda nimelt põhjustel, et Riigikogu 1932./1933. aasta eelarve tasakaalustamiseks, kus eriti raske muudatusi teha, on hädavajalik panna maksma endine olukord.

Pea tähendama, et see seisukoht on ekslik. Riigikogu valimised on tähtis riiklik toiming, kus valitakse parlament, ja loomulik on, et Riigikogu valimiste kulud kannab riik. Nüüd, kus riigi eelarve tasakaalustamine raske, tahetakse see summa panna omavalitsuste peale, et seega kergendada riigi eelarve tasakaalustamist. Aga, lugupeetud Riigikogu liikmed, kas arvate, et omavalitsused on teises riigis. Praegu peavad ka kõik omavalitsused võitlema suurte raskustega, suuri kärpinisi tegema, et eelarveid tasakaalu viia. Kui see summa jagada omavalitsuste peale üksikult, ei ole see iseenesest suur, aga see tendents on vale. Antakse seadusi, kus ikka vähendatakse omavalitsuste tulusid. Nii vähendati kinnisvaramaksu alal maavalitsuste tulusid. (V a h e l h ü ü e.) See on teine seadus jälle. Valdadel on lihtsam, mis isikumak-suga vähendatakse, niipalju antakse juurde. (V a h e l h ü ü d e d.) Käesoleval korral see motiiv, mis ette toodi, ei pea mingit paika. Kordan veel kord, Riigikogu valimised on riiklik toiming, on väga tähtis toiming, kus valitakse parlament, ja need kulud peab riik enda kanda võtma. Nüüd, kus raske aeg, tahetakse need kulud veeretada omavalitsuste kanda. Niiviisi aga Riigikogu talitada ei või. Et Riigikogu kulud väiksemad oleksid, et temal kergem oleks, selleks ei võiks ju ometigi omavalitsusi raskuste ette asetada, kus omavalitsustel niikuinii on raskusi oma eelarvete tasakaalustamisega ja suuremate pingutustega peavad oma eelarved kokku seadma. Olen selle seaduse vastu ja leian, et riik ei või oma kulusid omavalitsuste kanda ajada, kulusid, mis riigile kuuluvad. Niikuinii seisavad omavalitsustel sügisel ees valimised ja nende läbiviimiseks läheb omavalitsustel hulk kulu, ja nendest kuludest ei võta riik sentigi oma kanda. Arvesse võttes, et need on Riigikogu valimised, siis ei saaks nende valimiste kulusid omavalitsuste kanda veeretada, ja nendel põhjustel räägin praegu ja hääletan seaduse vastu.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Kase avalduste vastu oleks mul järgmist teatada. See muudatus on vajalik sellepärast, et Riigikogu juhatus on oma eelarves selle summa kärpinud. Selle

seisukohaga on ühinenud Vabariigi Valitus ja kuuldavasti üksmeelsest rahaasjanduse komisjon eelarve läbivaatamisel. (V a h e l h ü ü e.) Selle põhjenduseks tahaksin tähendada, miks seda on tehtud. Rkl. Kask peab vajalikuks tähendada, et Riigikogu valimiste nimekirjade pidamine on vajalik rahvaesinduse huvides, omavalitsustel see vajalik ei ole, ja nagu peaksid omavalitsused eriti selle summa välja andma Riigikogu valimisteks. Omavalitsuste valimisi toimetatakse aga samade nimekirjade järgi, need on omavalitsustele vajalikud selleks, et oma valimisi läbi viia. Me näeme, et meil on kaheastmelised omavalitsused: vallad ja maakonnad. Ei ole kunagi nõutud, et maavalitsused oleksid pidanud maksma valdadele erilisi summasid selle eest, et need peaksid maavalitsuste valimiseks erilisi nimekirju. Seda ei ole kunagi olnud. See ei ole õigustatud süsteem, mida lugupeetud linnapea siin nõudis, et riiklikkude ülesannete täitmiseks määratagu erilised summad ja et neid kasutatakse erikorras. Kõik meie omavalitsused täidavad riiklikke ülesandeid. Ja nende ülesannete täitmiseks võimaldab riik neile vastavad sissetulekud maksude näol. Pealegi ei ole need summad algusest peale olnud, vaid see kord seati 1929. aastal sisse. Varem pidid omavalitsused oma jõuga toime tulema. Kui praegu kitsal ajal ütleme, et vallad katsumaksid kokku hoida ning oma summadega toime tulla, samuti ka teised omavalitsused, et nimekirjade koostamise peale niipalju ei kulutataks, siis on see minu arvates kokkuhoiu seisukohast välja minnes täiesti õigustatud. Riik võimaldab omavalitsustele sissetulekuid maksude näol oma ülesannete täitmiseks, ja nimekirjade pidamine on ka niisugune funktsioon, mis kuulub nende ülesannete hulka.

O. K a s k: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina pean lugupeetud härra abiesimehele niipalju vastu vaidlema, et see on päris selge, et omavalitsused täidavad riiklike ülesandeid kohtade peal, ja ei ole mõeldav, et sinna hakkab Riigikogu juhatus oma eriametnikke kohale saatma. Aga tähtsad on kulud. Omavalitsustel on muidugi nimekirjad olemas, aga neid tuleb parandada, valdades on see muidugi väike töö, aga linnades tulevad nad ümber teha. Tallinnas näiteks tuleb selleks terve rida eriametnikke palgata, ja niisama teistes linnades tulevad eriametnikud töösse panna, kes need nimekirjad uuesti kokku sea-

vad ja kontrollivad aadresslaua andmete järgi. Muidugi on nii, et need nimekirjad jäävad omavalitsuste valimiste jaoks. Kunaagi ei ole aga Riigikogu tervelt neid kulusid katnud. Nii et siin pole jutt sellest, et omavalitsused täidaksid riiklikke ülesandeid, vaid tähtis on see, et seni on tasutud omavalitsustele need lisakulud, mis valimised toonud. See tahetakse aga nüüd ära muuta. Kõik need lisakulud, mis omavalitsustel tulevad kanda, eriametnikkude palamine, nimeliste hääletamissedelite koju kätteviiimine, saatmine, samuti nimeliste tunnistuste valmistamine j.n.e., need on kõik erikulud, mis seni tasutud riigi poolt ja mis ei puutu omavalitsuste valijate nimekirjade pidamisse. (V a h e l h ü ü e.)

A. J õ e ä ä r: Mulle näib, et koalitsiooni jalgealune nii väga kindel ei olegi, sest juba esimene seaduseelnõu, mida meie arutame pärast deklaratsiooni vastuvõtmist, tekitab lahkkelisid koalitsiooni ridades. (N a e r.) Aga mina ei tahtnud mitte üksi selle peale tähelepanu juhtida, et härra Kask praeguse seaduseelnõu vastu vaidles, vaid teine veel tähtsam asjaolu on see, et ettepaneku kohta, kus väiksemate rühmade tekkimise ärahoidmiseks kavatakse rühma liikmete arvu tõsta kahe pealt kolme peale, ka koalitsiooni ridades ei ole nähtavasti kokkulepet. Sest härra Kask seletas, et ta on kahe poolt, see on endise arvu poolt, ja see on võrdlemisi tähtis ja suure ulatusega poliitiline küsimus. Selles küsimuses peaksid koalitsiooni rühmad kindlasti kokku leppima.

Ma pean tarvilikuks Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel teatada, et meie rühm on paranduse vastu, mida kavatakse esitada härra Soots. (V a h e l h ü ü e.) Kõigepealt sellepärast, et see on Põhiseadusega kindlustatud proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine. (V a h e l h ü ü d e d.) Seda põhimõtet on juba kord rikutud, aga see ei anna põhjust sellel libedal teel veel kaugemale minna. Võime küsida, kus on siis piir? Täna otsustame, et rühmas, mis peab Riigikogus esinduse saama, peab olema vähemast kolm liiget, homme neli, viis j.n.e. liiget ja lõpuks viiskümmendüks liiget, nagu härra Kask ütleb, ja siis oleme demokraatlikus korras maksma pannud ühe erakonna diktatuuri. Kuhu jääb siis proportsionaalsuse põhimõtte? (V a h e l h ü ü d e d.) Väga võimalik. Aga mina arvan, et selles küsimuses on meie rühma seisukoht niivõrt

selge, et siin ei ole kahte lahkuminevat arvamist. Meie ei või neilt kodanikelt, kes ühes või teises küsimuses ei ole suuremate rühmadega ühel arvamisel ja kes oma seljataha suudavad koondada niipalju valijast, et maksva Põhiseaduse järgi võivad saada esituse parlamendis, seda õigust ära võtta — seaduseelnõusid esitada j.n.e.

Kitsendus on juba maksma pandud, mis on Põhiseadusega vastolus. Nõutakse kaks korda niipalju hääli selleks, et iseseisev rühm saaks esinduse parlamenti, kui vaja on ühe esitaja läbiviimiseks. Praeguse arvu juures, see on 100 liikme juures, peab hääletama poolt umbes 10.000. Kui aga läbi läheb seadus, millega kavatakse Riigikogu liikmete arvu vähendada, ütleme 80 peale, siis on tarvis selle jaoks, kui peaks härra Soots'i ettepanek vastu võetama, et umbes 4% peaks hääletama uue rühmituse poolt, kui see esinduse saaks. Ma kardan, et sel korral võib tekkida sarnane olukord, et meil näiteks vähemusrahvused jäävad täiesti esinduseta parlamendis, ja ma arvan, et Põhiseaduse loojad sarnast olukorda luua ei tahtnud.

Aruandja A. R e i (lõpusõna): Rkl. Soots'i poolt tehtud paranduse kohta ei ole vajadust sisult sõna võtta, kuna ettepanek on tehtud, et üldkomisjon arutaks seaduseelnõu I ja II lugemise vahel ja seal võiks siis ka väiteid pro ja contra ette tuua.

Mis puutub vastuvaidlusse härra Kase poolt, siis on kahtlemata õige, et käesolev seadus teatava määranu suurendab omavalitsuste koormat, aga teiselt poolt on õige ka see, mida tähendas lugupeetud härra Penno, et hääleõiguslike kodanikkude nimekirjade pidamine ei sünni ainult riigi keskvalitsuse huvides, vaid ka kohalikkude omavalitsuste valimiste jaoks. Üldse kohalik omavalitsus teostab riigivõimu ülesandeid ja see ei oleks normaalne kord, et iga erilise ülesande jaoks, mis omavalitsus teostab ja mis seisab ühenduses keskvalitsuse tegevusega, keskvalitsus annaks temale dotsioone. Komisjon, nagu ma tähendasin, külma südamega ühines selle ettepanekuga, kuna see eelnõu teatavas, ehk küll mitte väga suures ulatuses halvendab omavalitsuste seisukorda. Aga komisjon siiski jõudis arvamisele, eriti arvestades sellega, et ka valitsus oli selle eelnõuga ühinenud, et see seadus omavalitsusi siiski väljapääsemata seisukorda ei pane, kuna kulud, mis omavalitsustele juurde tulevad, üldiselt väga suured ei ole. Sellepärast komisjon

asus seisukohale, et Riigikogu juhatus poolt esitatud seaduseelnõu tuleb vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

J. Sootsi ettepanek võetakse vastu.

6. Eraõppeasutuste seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja A. Sõster: Haridusekomisjon leidis tarviliku olevat eraõppeasutuste seaduse muutmise seadus vastu võtta, üldiselt ühinedes Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja seletuskirjaga. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

7. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Martinson.

Juhataja: Ma jätan ära seaduseelnõu osade teksti ettekandmise.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

8. Valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse § 9 muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Martinson.

Juhataja: Jätan ära seaduseelnõu osade teksti ettekandmise.

Pealkiri võetakse vastu.

(I osa.)

J. Voiman: Meie rühma poolt juba I lugemisel tehti teatavaks motiivid, mis pärast meie ei saa komisjoni tolle variandiga ühineda, milline seisab selles, et vallavolikogud ei ole kohustatud isikumaksu maksjate seisukohalt liikidesse jaotama. Meie rühm pooldab seda varianti, millega

vallavolikogud on kohustatud maksumaksjaid liikidesse jaotama. Juhtumisel, kui varianti vastu ei võeta, teen ettepaneku, vastu võtta täpselt sarnane redaktsioon, nagu esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule. Vahe seisab selles, et variandis on ette nähtud, et ülem- ja alammäära vahekord ei tohi olla suurem kui viiekordne ja vähem kui kolmekordne. Valitsuse ettepanekus ei olnud alammäära ette nähtud, ülemmäär oli viiekordne. Teen ettepaneku, et juhtumisel, kui varianti vastu ei võeta,

vastu võtta § 9 teine lõige Vabariigi Valitsuse poolt esitatud redaktsioonis: „Vallavolikogu on kohustatud maksumaksjaid jaotama liikidesse nende jõukuse järgi ja kindlaks määrama üksikute liikide maksunormid, kusjuures vahe maksu kõrgema ja madalama maksumäära vahel ei tohi olla suurem kui viiekordne alammäär ja kõige kõrgema liigi maksunorm (maksumäär) aastas ei või ületada 9 krooni.“

Majanduseminister O. Suursõõt: Käesoleva seaduseelnõu arutamisel komisjonis läksid hääled pooleks, ja selle seaduseelnõu § 9 on võetud komisjonis vastu variandina. Nimelt seisab asi selles, et üks pool komisjonist või üks osa pooldas seda, et valdadele isikumaksu liigitamine peaks tehtama sundslikuks. Teine osa oli selle poolt, et valdadele peaks antama õigus liigitada, aga mitte sundida seda tege-ma. Vabariigi Valitsus kaalus seda küsimust ja tuli otsusele, et meie valdadele kui omavalitsustele peame usaldama selle võimaluse liigitada, aga mitte sundida neid, et nad kohustatud oleksid liigitama, sest uue vallaomavalitsuse seadusega on kavatsus valla ülesandeid koguni veel suurendada ja laiendada. Isegi on õige laialt arvamis kuulda, et maavalitsused tuleksid kaotada ja vallad teha üheastmeliseks maomavalitsuseks. Käesoleva võrdlemisi väikese küsimuse juures, kuna valdadel palju suuremad küsimused on lahendada usaldatud, ja kuna siin ei saa hakata krooni ja sendi viisi valdadele ette kirjutama, kuidas jaotada, kas ühes, kahes või kolmes liigis, selles asjas peaks küli neile jääma iseseisvus. Ja kui seni oli valdadel olemas piiramata võimalus määrata isikumaksu, ning üksikud vallad ehk läksid liialdusele isikumaksu määramisel, kuni 35 kroonini mõnes vallas, siis nüüd võetakse ülemmäär 9 krooni, ja selle 9 krooni piirides jätaksime või-

maluse liigitada vallavolikogul, kes on rahva poolt valitud samal alusel, kui meie siia oleme valitud, siis peaks neile jäetama selles piiris otsustamise võimalus. Sellepärast on asunud Vabariigi Valitsus seisukohale, et tuleks vastu võtta see variant, kus valdadele on jäetud õigus liigitada, aga mitte see, kus see on tehtud sunduslikuks.

A. O i n a s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Väga kahju, et Vabariigi Valitsus on rutanud käesolevas küsimuses võtma seisukoha, mis risti läheb lahku eelmise valitsuse seisukohast. Küsimus ei ole mitte mõnes sendis ega kroonis, nagu härra Majanduseminister siin tähendas, millistes väikestes summades tuleks usaldada valdasid, vaid meil on tegemist võrdlemisi tähtsa maksuseadusega. Põhiseaduse järgi maksudid võib kodanikkudele panna ainult seaduse alusel. Kõik omavalitsuse maksud ongi enam-vähem normeeritud, ainult isikumaks on olnud erandiks; ta oli peaaegu normeerimata, puudus isegi ülemmäär isikumaksu kohta. Seda ebaloomulikku korda eelmine valitsus püüdis osaliselt likvideerida.

Kuidas tekkis seaduseelnõu, mida praegu arutame? Ta ajalugu peaks kohustama teatud tegelasi, rühmi, teda sel kujul vastu võtma, kui eelmine valitsus tema esitas. Kui tõsteti suhkrutolle, siis juhtisime meie valitsuses sellele tähelepanu, et suhkrutollide tõstmine suurendab maksukoormat kehvematel inimestel. Suhkrutollidega riigikassa ressursside suurendamine ei ole õige, suhkru kaudu rahva maksustamine ei ole õiglane maksustamine. Meie juhtisime tähelepanu sellele, et tuleks siis, kui kehvemaid inimesi maksustatakse suhkrutolliga, revideerida teine ülekohtune maks maal — isikumaks, ja kergendada seda osalt summadega, mis suhkrutoll sisse toob. See mõte leidis vastukõla ja valitsuse liikmed ühinesid sellega, et teatud osaga, mis suhkrutoll sisse toob, kergendada isikumaksu, millega paljudes valdades ühesuguselt maksustatakse kõige jõukamat ja kõige vaesemat. Käesoleva seaduseelnõu mõte õieti seisabki selles, et isikumaksu liigitamine tehakse valdadele sunduslikuks, et kergendada valla kehvemate elanikkude maksukoormat, sest suhkrutolli tõstmisega veeretati nendele uus maksukoorem õigaldeline.

Kui vaatleme, kuidas on isikumaksu

seni vallaelanikkudele peale pandud, siis näeme, et isikumaksu on liigitatud kolme ja üle kolme liigi 156 vallas 376 vallast. 3 vallas ei ole üldse tehtud mingisugust vahet maksustamisel, maksustatud on ühtlaselt nii mehed kui naised. 217 vallas isikumaks liigitamata vastavalt jõukusele, on läbi viidud ainult kaks liiki — mehed ja naised. Kõigil meestel, olgu jõukad või vaesed, on ühesugune maks, samuti kõigil naistel. Seega ainult 156 vallas on enam-vähem õiglane isikumaksu liigitamine läbi viidud.

Seisukoht, millele asus Majanduseminister, ei ole õieti midagi muud, kui praeguse olukorra alalejätmine. Muudatus on ainult selles, et ülemmäär — 9 krooni — juurde tuleb. Muidu jääb kõik endiseks. Ka seni oli isikumaksu määramisel valdadel õigus isikumaksu liigitada, kuid seda õigust ei ole üie poole valdasid tarvitanud. Huvitav on jälgida, kuidas vallad maakondade järgi on seda õigust kasutanud. Pilt maakondade järele ei ole sugugi ühtlane. Saaremaal 18 vallast on isikumaks liigitatud kolme ja enam liiki 15 vallas. Teisel kohal on Valgamaa, kus 19 vallast on liigitus 15 vallas. Kolmandal kohal on Viljandimaa — 38 vallast 31 valda, neljandal — Põlva — 11 vallast 7 vallas, siis Järvamaa — 18 vallast 10 valda. Kuid Harjumaa — 44 vallast on ainult 5 vallas isikumaks liigitatud vastavalt jõukusele; edasi Võrumaal — 45 vallast 17 vallas, Läänemaal — 35 vallast 5 vallas.

Kui nüüd lugu nii jääb, nagu härra Majanduseminister soovib, et valdadel jääb õigus liigitada, ja maksuma pannakse ainult ülemmäär, siis tekib olukord, mis mõnel pool võib kujuneda senisest halvemaks. Reas valdades tuleb selle tõttu, et ülemmäär on alandatud, isikumaks ümber liigitada ja kõrgemaid norme alandada, see on, jõukamatel kihtidel tuleb maksu alandada, kuid kehvematel kihtidel tõsta.

Kui kõrgemaid norme seaduseandlikult alla viiakse, siis viiakse sellega jõukamate isikumaksu allapoole, millist allaviimist tuleb kehvematel kinni maksta. Sellega saame sootu teise olukorra, mida seaduseelnõu tahtis. Kuid nüüd kehvemate kihtide maksu tõsta, kus maal olukord äärmiselt raske, kus põllupidajad ei taha maksta seniseid palkasid, on lausa ebaõige. Härra Tonkman'i suust kuulsime, et õige rahapalk oleks aastateenijale 25 krooni aastas.

Kehvik saab nüüd kahelt poolt peksta, ühelt poolt selle läbi, et väiksema sissetu-

leku juures peab kõrgemaid tolle kandma, ja teiselt poolt riik aitab kaasa isikumaksu tõstnisele.

Kuigi mina valitsuses olles selleks kaasa aitasin, et seaduseelnõu Riigikogule esitataks, olen praegu sunnitud seaduseelnõule Majanduseministri poolt muudetud kujul vastu olema, sest eelnõu antud olukorras annaks halbu tulemusi.

Ainult 83 vallas, kus isikumaks on liigitamata ja meeste maksunorm on üle 9 krooni, paraneks olukord kehvematele, kõigis teistes valdades aga mitte. Tõuseb küsimus, miks on see tarvilik? Kas on õige praegusel ajal, kus inimesed kannatavad majanduslikkude raskuste all, vintsutada maa kehvikuid? Kas on riiklikku vajadust selleks? Leian, et valitsus praeguses koosseisus on küsimust liiga kiirelt arutanud. Minu arvates tuleks asi anda uuesti komisjoni kaalumiseks sel juhul, kui selgub, et ei pooldata neid ettepanekuid, mis minu rühmanaaber Voiman tegi, ja sellepärast, et kui see variant läbi läheb, mis Majanduseminister soovitas, et oleks isikumaksu reform mitte isikumaksu parandamiseks.

Kui isikumaks oleks väike, ütleme 1 kroon, siis ei oleks liigitamisel tähtsust, kuid vallad saavad isikumaksu kaudu üle poole sellest sissetulekust, mida riik ja omavalitsused saavad tulumaksust. Primitiivne isikumaks annab kogusummas 2.200.000 krooni. Sellepärast ei tohi küsimust nii kergesti käsitada. Mina palun, et see käomuna, millega isikumaksu liigitamine tahetakse teha mittesunduslikuks, seadusest kõrvaldataks.

L. Johanson: Austatud Riigikogu liikmed! Siin on siis nüüd härra Majanduseminister esmakordselt esinenud ja sisu andnud deklaratsioonile, nimelt sellele punktile, kus kõneidakse sellest, et tahetakse raskusi õiglaselt jaotada. Ja siin see õiglus siis seisabki. Isikumaks ise on ebaõiglane maks ja tuleks ära kaotada. Kui aga isikumaksu võetakse kehvalt ja jõukalt ühesuuruselt, siis on ta veel ebaõiglasem, veel ülekohtussem. Mis on siis isikumaksu alus? Isikumaksu aluseks on inimese hing, mille juures arvesse võetakse ta vanadus. Kas siis hing on mingi maksu alus? Siin peaks olema maksu aluseks sissetulek, varandus, mugavus. Selle liigitamise sunduslikkuse vastu ei olnud Majanduseministri mitte midagi muud ette tuua, kui suur usalduseavaldus valdadele. Mõelge ometi, miks meie siis valdadele, kellel suu-

remaid asju on otsustada, miks meie neile ei või vabaks jätta, kas ta liigitab või mitte. Mina küsiks in Teilt, härra Majanduseminister, miks Teie usaldus valdade vastu ulatub ainult 9 kroonini? (V a h e l h ü ü e.) Kui Teie valdasid usaldate, siis jätke ülemäär ka vabaks. Jätke praegune seisukord, usaldage rohkem. Aga Teie valdasid üle 9 krooni ei usalda, nii et see on lõppude-lõpuks valdade üheksakroonise usalduse seadus.

Ma tahan öelda seda, et Teie, Majanduseminister, ei ole selle sundusliku liigitamise vastu midagi tõsist saanud ette tuua, ja seepärast poetakse selle usalduseküsimuse taha, mille juures see vari nii hõlme on, et ta igale Riigikogu liikmele silma peaks paistma. Mis selle seaduse otstarve siis on? Tema otstarve on raskusi veeretada võimalikult kehvemate kihtide peale. Võtame, palju meil neid inimesi on, kes maksavad seda kõrgendatud isikumaksu. Meil on neid, kes maksavad 20 krooni, 1.375, siis neid, kes maksavad 21 krooni, neid on 131, kuna 35-kroonilise maksu maksjaid on ainult 20, ja kokku on neid, kes valdades maksavad üle 20 krooni, 2.060. Aga igalühel on selge, et valdades elutsevate isikute varanduslikus seisus on vahe.

Võtame Mustvee alevi, seal on inimesi, kes nälgivad, ja neilt võetakse ka isikumaksu, ja seal on kaupmehi, kes imevad iga aastaga rohkem ja rohkem ümberkaudseid elanikke. Inimestel ei ole aga varandust, ei ole sissetulekuid. Nad teevad kauplustes võlga, ja kui võlad teatud suuruseni on jõudnud, siis võetakse neilt inimestelt viimane ära. Ma nimetan Mustveed sellepärast, et öeldakse, et seal on kõrged maksud. Aga see kõrge maks on külakaupmeestele ja teistele, ja neid leiame ka valdades ja leiame suuri varanduslikke vahesid. Seal on inimesi, kellel on suured sissetulekud, ja nende kõrval on väikemaapidajad, kellel mingit sissetulekut ei ole.

Meie statistika näitab, et maal on 150.000 töötat inimest. Seda näitab riigi statistika. Ja see 150.000 tahetakse panna sama isikumaksu alla, mis on ühel ärimehel! Alevikkudes on notarid ja advokaadid ning arstid, kes rohkem võivad maksta, kui valdalisel inimesed ja väikemaapidajad. Nüüd tahate määrata kõigile 9 krooni. Just sellepärast, kui võtate valitsuse kalkulatsiooni ja kui tulumaksu peale toetate, siis kaotage hingemaks täitsa ära. Teie arvate, et kodanikud peavad maksma, kui nendel

hing on. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui vaatame seda, mis sünnib valdades, siis näeme, et on umbes 100 valda, kus kinnisvaramaks ei kata seda puudujääki, mis valdadel isikumaksu ülemmääraga tekkinud. Siin on ette toodud andmed, mida on andnud maksudevalitsus, mida Majanduseministeerium andnud, need andmed on teada härra ministrile ja siit näeme, et valdadel on suured puudujäägid. Aga tuletame veel meelde, meil võeti praegu vastu seaduseelnõu, mis jällegi natukene nende koormatust suurendas, kuigi väikesel määral, on varemgi vastu võetud neid seadusi, vallamavalitsuste ülesanded ei ole vähenenud ja mis nad teevad? Nad teevad küsimuse lihtsaks ja määravad, kuna enamuses on need mõtteosalised või selle vaatelised, nagu siingi liigituse vastased, määravad kõigile 9 krooni. Praegu on valdu, kus makstakse 3, 4, 5, 6, alla 9 krooni maksavad kehvemad, aga nendele tuleb tegelikult maksukõrgendust. Kas on aeg praegu selleks sobiv? (V a h e l h ü ü e.) Vallavalikoguga vabastab, ja et see vabastamine ei või olla massiline, see on täiesti selge. Ja kuidas ta vabastab, kui ta mingit sissetulekut peab ikkagi saama? Kas siis 2.000 senti, isegi 3.000 senti on maakaupmehele praegu nii väga suur kulu, kelle käes kõik ümberkaudsed elanikud otse ägavad ja kes suhkru operatsiooni läbi omale mitmekümneks aastaks isikumaksu teeninud. Jõukate kodanikkude jaoks on see eelnõu, aga kõik väiksemad, kõik väikeasunikud, kõik popsid ja väikemaapidajad ja kõik vallalised isikud selle seaduse läbi kahtlemata kannatavad. Teine asi on, kui vastu võetakse seaduseelnõu sel kujul, nagu eelmine valitsus esitas. Ka siin on tarvis poliitilist austust? Kelle seaduseelnõu see on, mida meie siin oleme sunnitud kaitsma? See on härra Jürman'i seadus, kes oli Majanduseministriks, kes tuli selle seadusega, kus oli ette nähtud mitte ainult ülemmäärat vähendamise, vaid oli ka sundliigitus ette nähtud. Ja kes olid tema naabriteks selle juures? Ka härra Hünerson. Kes on härrad Hünerson ja Jürman? Kas nad ei ole teie, põllumeeste, juhtivad tegelased ja kas nad ei peaks... (V a h e l h ü ü e.) See puutub siia. Nad on teie seisukohti kandnud, ja nüüd üle öö teie seisukoht muutub, nagu oleks tegemist vanade kinnastega, et visatakse nad kohe ära. (V a h e l h ü ü e.) Kokkuleppe tulemus. Siis, tähendab, nagu härra Tupitsa sõnadest võib järeldada, et põllumeeste rühm ei ole see olnud, kes

sundliigitamise vastu, vaid teie, keskerakond, ja nüüd pööran teie poole selle aadressi kohaselt. Kas tõesti keskerakonnad, kes ütlevad, et nad väikemaapidajate ja popside huvisid kaitsevad... (V a h e l h ü ü e.) Kui ma kõnelen popsidest ja väikemaapidajatest, siis härra Penno lööb rusikaga, ütleb, et tuleb vajutada — vist oli nii, ma hästi ei kuulnud. See on arusaadav, kui seda seadust kuulutatakse vajutamise seaduseks. Ma arvan, siin võib ainult üks lahendamisviis olla, kas lükatakse seadus tagasi, sest meil ei ole vallad praegu seisukorras, et võiksime neid lükata uutesse raskustesse, ja ei ole mingit põhjust seal inimestele, kel rasketele aegadele vaatamata võrdlemisi suured tulud on, hakata kergendusi tegema selleks, et teistel, kehvikutel, töötaolijail ja neil, kes väikesel maalapikesel nälgivad, hakata isikumaksu suurendama. (V a h e l h ü ü e.) Ma saan, härra Fuks, Teie seisukohast aru. Käiakse ringi mõttega, et suurpõllumees ei pea võlgu maksma, ei pea maksma tulumaksu ega isikumaksu... (V a h e l h ü ü e.) Kuidas tulumaksuga lugu on, selle üle saame andmeid, siis näeme, mis selle tulumaksu jaotamise ja vabastamise taga seisab. Kas siis võivad erakonnad, kes riiklikul alusel seisavad, kus veel 51 ei ole, vaid 38, seda kasutada, et nii ülekohtuselt maksusid vähendatakse, et peale surutakse väikestele asunikkudele ja kehvadele põllumeestele. Kui teie selle seaduse sellel kujul vastu võtate, nagu ta esimese variandina on, et sundliigitus ära kaotatakse ja jäetakse järele õigus liigitada, siis on see kõige suurem karuteene, mida teie kehvadele teete, kes kõige rohkem kannatavad majanduslikkude raskuste all. Ja kui teie südametunnistus seda lubab, siis on see kurb, ja üks väga halb südametunnistus on teil. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.)

M. L a a r m a n: Härra Johanson eksis minu arvates, kui ta arvas, et see maks inimese hinge puudutab. Seda hingemaksuks nimetada... (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a (koputab haamriga): Rkl-ed Eilman ja Fuks!

M. L a a r m a n: Selles suhtes minu arvates eksis härra Johanson täiesti, kui ta arvas, et see maks hinge puudutab, ta jääb ikkagi patuse ihu kanda. Seepärast

on minu arvates selle maksu nimetus täiesti õige — isikumaks, ehk veel õigem, kui ütleme kodanikumaks. (V a h e l h ü ü e.) Minu arvates on kõik maksud enam-vähem ülekohtused. Ma ei ole kuulnud kodanikkude poolt, et nad mõnda maksu hästi pooldaksid ja armastaksid, seepärast ei panda ka maksu rahvahääletamisele. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et kõik maksud on ülekohtused, nad on tarvilikud, ei saa nendeta läbi, peame kuidagi hankima sissetulekuid, et riiki ja maavalitsusi üleval pidada. Aga täiesti minu arvates ülekohtune on niisugune nõue, mida siin avaldasid härrad Johanson ja Oinas, kui nad ütlesid, et isikumaks tuleks selle järele seada, kuidas inimesel tulu on või missugune varandus temal on. Minu teada on meil juba teised maksud, mis seda reguleerivad. (V a h e l h ü ü e.) Missugused nimelt, küsib härra Voiman. Minu teada, kui inimesel, kodanikul on kinnisvara, siis maksab ta maksu: on kinnisvara suurem, maksab ta rohkem, on kinnisvara väikesem, maksab ta vähem; on tal mingi äri, härra Voiman, maksab ta äri pealt ärimaksu ja lisaärimaksu, on tal mingi tööstuseettevõtte, maksab ta tööstusemaksu. (V a h e l h ü ü e.) Väga palju. Ärimehed kurdavad, et neil sugugi nii õnnis põli ei ole kui arvatakse, samuti kurdavad väikesemad ja suuremad töösturid. Ei saa ühe ropsuga öelda, et seal on rikkus, jõukus, sinna võib maksu peale panna. Peale selle on veel üks maks, tulumaks olemas. (V a h e l h ü ü e.) Ma tulen kohe selle juurde.

Mis kõige ülekohtusem on, on see, et ühel inimesel, kodanikul on kolmekordne kinnisvaramaks. Kõigepealt kinnisvaramaks, aga ta maksab teist korda veel kinnisvaramaksu... (V a h e l h ü ü e.) Teie, härra Voiman, peaksite teadma, sest Teie olete ka talukohaomanik. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea, ma olen küll maksnud, ma ei tea seda, Teie olete siis erilises seisukorras. (V a h e l h ü ü e.) Ehk teie lubate mind seletada. — Ütleme, keskmine talu on 150 puhtakasurubla... (V a h e l h ü ü e.) 100 on õige väike. (V a h e l h ü ü e.) Aga on talusid 200, 250, 300 puhtakasurubla, mõnes kohas on maa väga kõrgelt hinnatud. (V a h e l h ü ü e.) Mul on väike taluke, ei ole kuigi suur. (V a h e l h ü ü e.) Võtame talu, millel 150 puhtakasurubla, — siamaani oli tulumaks 650 senti 1 puhtakasurubla pealt — 150 puhtakasurublalt see on, 65.000 + 32.000, 97.000 senti. Sellele panid maksuinspekto-

rid raske, nõndanimetatud kaastöömaksu juurde, mis on väga ülekohtune lisa. Nii et 150 puhtakasurubla suuruselt talult üldse tulumaks on 150.000 senti. Sealt võetakse loomulikult maha elatismiinimum... (V a h e l h ü ü e.) Ütleme, vähemalt enese ja naise pealt võetakse maha 60.000 senti suuruses. Jääb maksualune tulu 90.000 senti, millelt tulumaks 4.550 senti. Harilikult minu ümbruses maksavad talupidajad 2 kuni 10 tuhat tulumaksu. (V a h e l h ü ü e.) Issand Jumal, ega Teie ometi arva, et ma kuu pealt maha olen tulnud. Ma olen just tulumaksu asjus pidanud vaidlema selle ülekohtu vastu arvestamistes, mis tehakse maksujaoskondades, kus nad panevad juurde umbkaudu. Peale selle arvestatakse veel mitmesuguste iseäraliste kombinatsioonide abil, kui talunikul arvatakse midagi olevat, lisa, nii et üsna kõrge maks tuleb. Aga ega seda salata ei saa, et need maksud kaunis palju välja teevad. Ja nüüd tahate veel sellepärast, et inimesel tükk maad käes on, isikumaksu arvestada kõrgemasse kategooriasse. Niisugune põhjendus küll paika ei pea. Kui arvame, et isikumaks õige nimega on kodanikumaks, ja kodanikud oma õiguste poolest on ühesugused, siis loomulikult ka isikumaks peaks olema kõigil ühesugune. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea. Kas Teie arvate, et ühe inimese kodanikuõigused on vähemad kui teise omad? Kui nõnda arvame, siis arusaadav, et peaks mõne kodaniku kodanikuõigusi kõrgemalt arvama ja teiste oma madalamalt. Aga siin meie vist küll pörkame kokku meie Põhiseaduse nõudega, sest Põhiseadus ei luba, et mõnede kodanikkude õigusi arvatakse kõrgemateks, mõnede väheimateks. (V a h e l h ü ü e.) Härra Johanson, ma oleksin väga Teiega nõus, kui Teie ütlete, et kaotame meil teised maksud kõik ära, jätame ainult isikumaksu, ja kellel suuremaid varandusi, sellele paneme peale ühe korraliku maksu, et sellega reguleerida teisi makse. Aga kui meil on maksta tulumaks, peale selle veel äri-, tööstuse- ning veel mõne ettevõtte maks, jääb järele veel maksustada kodanikku kui niisugust. Mäletan 9 aasta eest, kui seadus oli omavalitsuse komisjonis arutamisel, missugused vaidlused seal olid. Siis anti luba isikumaksu 5 liiki liigitada, nüüd on vastu tulnud 3 liiki liigitamisega. Kuid arvan, et jõuame ükskord ka sinna välja, kus kõik kodanikud ühetaolised on ja ühesugust isikumaksu kannavad.

J. Voiman (fakt. märk.): Rkl. härra Laarman tähendas, et keskmine talu, mille puhtakasurubla 150, maksab tulumaksu 1.000—10.000 senti aastas. Faktilise märkusena teeksin otsekohe kalkulatsiooni, kuidas lugu on. 150 puhtakasurubla pealt, kui võtta endisel alusel 650 senti, teeb tulu välja 97.500, paneme sinna need isikumaksu lisanormid juurde, millest härra Laarman rääkis, mille vastu aga saab protesteerida. (V a h e l h ü ü e.) Ümmarguselt on 150.000. (V a h e l h ü ü e.) Pere-mehe pealt võetakse 40.000 maha, laste pealt — keskmiselt 2 last — 40.000. (V a h e l h ü ü e.) Üksiku poissmehe pealt muidugi mitte. Siis üks vanem inimene, kas vanaisa või vanaema. Võtke need kõik kokku, mis seal siis veel järgi jääb?

J. Fuks (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean õiendama üht asjaolu. Rkl. härra Johanson omas kõnes ütles, et sotsialistid on isikumaksu vastu. Selle peale tähendasin, et tööliskoja heaks tahetakse just isikumaks peale panna. Selle üle tekkisid vaieldused, kus härra Eilman ütles, et see õige ei ole. Aga et see õige on, selles loen järgmist ette:

„Kui eelmises (71) paragrahvis nimetatud tuluallikest ei jätku koja ülalpidamiseks ja tema ülesannete täitmiseks, võib koda Vabariigi Valitsuse loal võtta maksu isikutelt, kel õigus võtta osa koja valimisest, järgmiselt:

1) palgatööliselt mitte üle $\frac{1}{\pi}\%$ palgast aastas;“

„3) isikutelt, kelle aastase palga kindlaksmääramine ei ole võimalik, mitte üle ühe krooni aastas.“

„Isikutelt, kes ei seisa kellegi teenistuses, nõutakse maksud sisse vastuvaidlemata korras võimalikult koos riigi- või omavalitsuse maksudega.“

Nii on arusaadav, mispärast sealtpoolt praeguse seaduse vastu vaieldakse, ja seda tehakse sellepärast, et jätta suuremaid summe tööliskojale.

M. Laarman (fakt. märk.): Siin on härra Voiman minust päris viltu aru saanud, ma ei öelnud, et 150 puhtakasurubla pealt võetakse 2.000—10.000. Ütlesin, et meie ümbruses talud maksavad nõnda.

Edasi tahaksin tähendada, et niisuguse arvestuseviisi juures, mida tõi ette härra Voiman, tuleks riigil ligi maksta. Härra Voiman tõi ette, et arvatakse maha laste,

äiade, ämmade j.n.e. pealt, nii ei saa arvestada.

J. Voiman (fakt. märk.): Faktilise märkusena tähendaksin rkl. Fuks'ile seda, et härra Fuks on mitu korda rääkinud komisjonides ja ka Riigikogu kõnetoolil, et kinnisvaramaksud on suured. Faktilise märkusena tähendan, et ka põllutöökojas võetakse kinnisvaramaksu 10%. (V a h e l h ü ü d e d.)

Juhataja: Rkl. Johanson'ilt on ettepanek,

lõpetada koosolek.

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie vallad ootavad praegu eelarvete kokkuseadmisega ja nendel on selgusetat, missugused maksuvõimalused on ja kuidas nad oma majapidamist peavad korraldama. Teiselt poolt valla eelarve-seadus nõuab tähtajalist eelarve koostamist valdade majapidamise suhtes. Sellepärast oleks ülekohus, kui seaduse vastuvõtmise edasi lükkaksime, edasilükkamine raskendaks ka valdade majapidamist. Sellepärast on paratamatu, et Riigikogu liikmetel tuleks siin täna veel koos istuda ja küsimus otsustada. Vaidlen ettepaneku vastu.

L. Johanson'i ettepanek lükkatakse tagasi 28 häälega 20 hääle pooltolemisel.

A. Kärner: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Oinas tõi ette andmeid, kuidas isikumaksuga valdades lugu on. Mina tahan Saaremaa kohta näiteid tuua. Seal on ainult kahes vallas isikumaks kahte liiki jaotatud: üks liik meeste ja teine liik naiste kohta. Meestele on määratud umbes 2.000 senti aastas ja naistele 400 senti. Kõigis teistes valdades on isikumaks liigitatud kuni 10 liiki, isegi 13 kuni 14 liiki. Kõige suurem isikumaks on 2.000 senti ja kõige vähem 280 senti aastas. Kui tahetakse isikumaksu ülemmäär kindlaks määrata 9 krooni peale aastas, siis tuleb välja, et see on keskmine praeguvõetavast maksust. Kui aga vallad hakkavad maksu võtma naisisikutelt poole vähem kui meesisikutelt, siis tulevad valdade eelarvetes suured puudujäägid. Minu arvestuse järele oleks puudujääk Torgu vallas 3.500, Muhu-Suures vallas 2.500, Kogulas — 2.100 ja Leisi vallas kuni 4.100 krooni. Niisugused suured puudujäägid võiksid sulgeda vallavalitsuste ukseid. Kui nüüd vald peab maksma valla-

ametnikkude palgad, milliste suuruse üle ei saa kadestada, peab koolide ja valla-vaeste eest hoolitsema, siis käiks see suurte puudujääkide juures valdadele üle jõu. Vallavaestele antakse praegu toetust 10—25 senti kuus, harvemini on see toetus 100 või 200 senti kuus. Kui aga vald jõukalt inimeselt ainult 9 krooni isikumaksu võtta võib, siis peab ta sama summa igalt kehvi-kuit võtma, või vastasel korral on vallavalitsus sunnitud oma ukseid kinni panema. See seadus on väga tõsine ja sellest ei saa nii üle, nagu rkl. härra Fuks arvab, et paneme igapähele 9 krooni maksu peale, ja asi korras. Aga kust võtab vaene inimene, kes näiteks sukakudumisega omale eluülevalpidamist teenib, 9 krooni? Praegu, kus isikumaksu alammäär 280—400 senti oli, on selle tasumisega vaestel inimestel suuri raskusi, sest et neil kuskilt sissetulekut ei ole. Inimesed elavad pimedas, ei ole võimalik petrooleumi osta. Ja kui nüüd isikumaksu pannakse 9 krooni iga isiku peale, mis käesoleva seaduse vastuvõtmisega paratamata, siis ei tea, mida peavad vaesed inimesed peale hakkama. Vallavolikogud peavad igapähele tema varandusliku seisukorra peale vaatamata 9 krooni määrama, sest vallad on raskustes eelarvete kulude katmisega, mille eest vallavolikogud meid käesoleva seaduse pärast kiruma saavad. Täna helistati mulle paarist Saaremaa vallast, et kui see seadus vastu võetakse, siis neil on võimata eelarvet tasakaalu viia.

Ka on seda seadust liiga hilja hakatud arutama. Mitmed vallad on oma eelarved juba kokku seadnud, ja nüüd peavad neid hakkama ümber tegema. Mina arvan, et see seadus tuleks sel kujul tagasi lükata, sest vana seadus on õiglasem. Vallavolikogud tunnevad kõiki oma elanikke, tunnevad nende varanduslikku seisukorda, mille tõttu isikumaks oli enam-vähem õiglaselt jaotatud peale nende valdade, kus põllu-meeste kogud vallavolikogudes enamuses on. Kus aga volikogudes asunikke ja meie rühma esindajad enamuses, seal on ka läbi viidud isikumaksu liigitamine. Mina arvan, et see seadus sel kujul mingit kasu ei too, vaid teeb ainult raskusi, kui meie selle ülemmäära kinnitame. (V a h e l h ü ü e.)

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on eelkõnelejate poolt eksiviisil käsitatud isikumaksu nõudmise põhimõtet. on mindud sellest seisukohast välja, et vald ilmtingimata kõigi kodanikkude käest ühesugust isikumaksu võtab. See ei ole õige.

Meie ei saa niisugust üldist järeldust teha, et vallaomavalitsused kodanikelt ühesugust isikumaksu nõuavad. Praeguste kogemuste järgi on valdades mitmesugused liigitused, on liigitatud naiste, meeste ja ka jõukuse järgi. Siin on võimalik omavalitsusel talitada — omavalitsuse põhimõtte järgi — kohaliku omavalitsuse esindusekogu otsuse kohaselt. Kui härrad sotsialistid kardavad, et siin ülekohus võiks sündida, siis on see asjata; sest enamuses on igas vallas mittevaranduslikud kihid. (V a h e l h ü ü d e d.)

(Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.)

Kui talitaksime nii, nagu teine variant ette näeb, siis riivaksime omavalitsuse põhiõigusi. Meie kirjutaksime keskkohast ette õieti kitsad piirid, ja siis, mis jääks üldse vallaomavalitsusest järgi? Jääks järgi ainult üks käskudetäitja ametkond, kes ühe või teise paragrahvi järgi maksusid sisse nõuab. (V a h e l h ü ü d e d.) Selles küsimuses ei tohiks omavalitsuse põhiõiguste vastu minna. (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Johanson ütles, et on ülekohus vaesema rohkemmaksustamine. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Teie püüdsite näidata, et vaesemad tahetakse rohkem maksustada, aga härra Kärner ütles, et võetakse liiga vähe maksusid, ja sellepärast vallad jäävad pankrotti. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Teie rühma kahe liikme seletused on vastolus. Üks ütleb, et võetakse liiga palju, ja teine ütleb, et võetakse liiga vähe, ja vallad jäävad pankrotti. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie ei taha tungida sisse, vaid tahate lihtsalt teha opsitsiooni ja vastuvaidluse pärast toote väiteid ühelt kui ka teiselt poolt. Meie peame vallaomavalitsustele, vallavolikogudele niisuguse võimaluse andma, et nad võivad valla piires seda küsimust reguleerida. Meie määrame ülemmäära, aga kui meie alammäära ära määrame, mis jääb siis vallavolikogul veel teha? Mitte midagi, see kitsendab liiga vallavolikogu õigusi.

J. Voiman: Kuna Vabariigi Valitsus toetab esimest varianti, millega sundliigitust ei tule, ja et nüüd maksukoormat kergendada, sest arvata on, et siis, kui endine olukord maksuma jääb, sundliigitust valdades ei tule, sarnasel juhul teen ettepaneku, võtta § 9 „9 krooni“ asemele „5 krooni“.

(V a h e l h ü ü d e d.) Härra Majanduseminister kardab, et vallad pankrotti jäävad. Ma usun, ta otsib teid ja sissetulekuid, et vallad saaksid raskustest üle.

A. K ä r n e r: Ma vastan härra Kuris'ele. Ma saan käesolevast seadusest niiviisi aru, et kui võetakse vastu ülemäär 9 krooni, siis see ka kõigile peale pannakse, olgu see kõige kehvem lesknaise või muu puudust kannataja. Vallavolikogu peab otsekohe niisuguse maksu kõigile määrama. (V a h e l h ü ü e.) Tegelikult on see mak-sukoorma veeretamine jõukatelt kehvikute kaela.

A. O i n a s: Lugupeetud Riigikogu liik-med! Ma ei taha Riigikogu kinni pidada, kuid küsimus on üks tähtsamatest, mida meil sellel kevadel on tulnud arutada, ja ma leian, et need väited, mis siin ette toodi isikumaksu liigitamise vastu, ei ole kuidagi põhjendatud. Härra rkl. Laarman püüab halba asja sellega heaks teha, kui paneb talle ilusa sildi ette. Tema ütleb: see ei ole isikumaks, see on kodaniku-maks! Kuid sellega ei ole asi parandatud. (V a h e l h ü ü e.)

Kõigepealt peame seda meeles pidama, et isikumaks on rudiment, jäänus sellest ajast, kus maksuasjandus oli korraldamata. Kuna Eesti riik ei ole jõudnud veel oma-valitsustele tarvilikke maksusid anda, on jäänud järele valdades isikumaks praegusel kõrgusel, mis sisuliselt lausa ebaloomulik. Suuremas osas riikides on isikumaks täielikult likvideeritud, ka Eesti riiklus peab selle poole püüdma. Kuid seni kuni seda ei jõuta, peame seda ajalooliselt äraiganenud maksu nii korraldama, et ta vastaks maksustamise põhimõtetele, nimelt mak-sukoorem vastaks inimeste sissetulekule. Maksu, mis üldse ei arvesta inimeste sisse-tulekuga, otsemaksud põhimõttelikult ei tunnusta uuemal ajal. Isikumaks, kui otse-kohene maks, on sellepoolest iganenud, et tema ei arvesta üldse moodsa maksusta-mise põhimõttega.

Kui härra Kuris ja härra Laarman tulevad selle seisukoha vastu vaidlema, siis on mul kahju, (V a h e l h ü ü e.) sest et ma ei uskunud, et Riigikogus leidub veel nime-kaid tegelasi, kes sõandavad kaitsta ühe-sugust isikumaksu senisel kõrgusel. (V a h e l h ü ü e.)

Kas vastab see elementaarõiglusele, kui ühesugune maks, mis ulatab 9 või 8 kroo-nini, pannakse sellele peale, kellel on saja-

tuhandelised sissetulekud, ja ühtlaselt ka vaesemale, kellel sissetulekuid ainult mõni-kümmend krooni.

Selleks õieti käesolev seaduseelnõu esi-tatigi Riigikogule, et valdadel teha sundus-likuks liigitada isikumaksu vastavalt sisse-tulekutele, et tahtmine olj isikumaksu õig-lasemalt ära jaotada, temale anda pehmem kuju.

See ei ole ka maaomavalitsuse õiguste kitsendamine, kui neile antud makse nor-meeritakse, see on maksustamise põhimõte. Seadusega tulevad kindlaks määrata alused, muidu ei saa Põhiseaduse järele maksu kodanikule peale panna. Kui ainsamaks reguleerivaks normiks jääb see, mida praegune valitsus tahab kätte saada, et ülem-määr kindlaks määratakse, siis on sellest liiga vähe. Ma kardan, et neiski valdades, kus seni isikumaksu liigitati, vallad ei ka-suta enam oma õigust, sest nad saavad vastava tõuke vaidlustest, mis täna siin olid. Neis valdades võib muutuda olu-kord nii, et kus oli seni 5—6 liiki, tehakse 2—3 liiki, tõstes altpoolt maksu. Juhul, kui liigitamine on sunduslik, olen arvami-sel, et ülemäär 9 krooni on liiga madal. Kui liigitamist sunduslikuks ei tehta, siis on muidugi 9 krooni enam põhjendatud. Isiklikult näeksin, et ülemäär madalam oleks, kui on 2 liiki. Kui liigitamise sun-duslikkus kaotatakse, siis lõikate teie sel-lega seadusel pea maha ja teete kehvikute-le valdades verist ülekohut. (V a h e l h ü ü e.) Härra Fuks, jätke oma Narva kosk. Olen Teie sisutuid vahelhüüdeid juba peaaegu kolme aasta jooksul kuulnud ja kaob lõpuks tahtmine nendele reagee-rida.

Ma ei looda, et mul läheb korda asja selgeks teha härra Kuris'ele ja Laarman'ile, kellel väga omapärane arusaamine neis asjus, kuid ma loodan, et Riigivanem ja Majanduseminister arvesse võtavad need seisukohad ning teevad nendest tarvilikud järeldused, sest ka poliitiline mäng peab olema aus. Eelmises valitsuses leppisime kokku, teie mehed — põllumehed — olid meiega nõus. Suhkrutollidest pidi üks osa minema selleks, et maal kehvemate seisukorda kergendada. (V a h e l h ü ü e.) On õigustatud sotsialistliku rühma ettepanek, et liigitamine peaks olema sunduslik ja sealjuures ülem- ja alammäär vahe olema vähemalt kolmekordne. Eelmine valitsus usaldas omavalitsusi ja arvas, et omava-litsused aru saavad seaduse mõttest ja lii-gitavad maksu vastavalt sissetulekule ja ei

võeta ette liigitamist nii, nagu Teie, härra Riigivanem, ütlete, et üks järk oleks 9 krooni, järgmine 8,50 ja edasi 8 krooni, see ei ole muidugi mingi liigitamine vastavalt sissetulekule, vaid, vabandage, tembutamine ja seaduse mõttest möödamine.

Juhataja: Hääletamisele tuleb § 9 teise lõike kohta esitatud variant. (Hääletatakse.) Variant on vastu võetud 27 häälega 23 hääle vastu, seega langevad ära teised ettepanekud teise lõike kohta.

I osa võetakse vastu ühes muudatusega.

II osa võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

(Hüüded: Koosolek lõpetada!)

On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 22.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhataja (allkiri).

